

Univerzita Palackého v Olomouci Cyrilometodějská teologická
fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

**Univerzita Palackého v Olomouci Cyrilometodějská teologická
fakulta**

*Katedra křesťanské sociální práce
Mezinárodní sociální a humanitární práce*

Alžbeta Zelná

*Enviromentálne a s tým spojené dopady humanitárnej pomoci pri poskytovaní
humanitárnej pomoci na životné prostredie*
Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Vlastimil Vohánka, Ph.D.

2021

Prehlásenie

Prehlasujem, že som prácu na tému „*Environmentálne a s tým spojené dopady humanitárnej pomoci pri poskytovaní humanitárnej pomoci na životné prostredie*“ vypracovala samostatne a že som všetky použité informačné zdroje uviedla v zozname literatúry.“

V Olomouci dňa 18.3.2021

.....

Alžbeta Zelná

Pod'akovanie

Ďakujem všetkým, ktorí ma sprevádzali a podporovali v štúdiu a pri tvorbe tejto práce.

Tiež ďakujem svojmu vedúcemu práce, Mgr. Vlastimilovi Vohánkovi, Ph.D. za zaujímavé podnety a veľmi ústretové jednanie.

Obsah

Úvod	7
1 Predstavenie základných pojmov	9
1.1 Humanitárna pomoc	9
1.1.1 Humanitárny projektový cyklus	9
1.1.2 Clustre	10
1.2 Životné prostredie	11
2 Klimatická kríza a humanitárna pomoc	13
2.1 Vplyv humanitárnej pomoci na životné prostredie	14
2.2 Prehľad konkrétnych negatívnych dopadov v clustroch	14
2.2.1 WASH	15
2.2.2 Prístrešie	15
2.2.3 Potravinová bezpečnosť	16
2.2.4 Zdravie	17
2.2.5 Logistika	18
2.2.6 Manažment táborov	18
3 Integrácia životného prostredia do humanitárnej pomoci	19
3.1 Do no harm	20
3.2 Základné odporúčania	21
3.3 Koncept znižovania rizika katastrof	22
3.3.1 Ekosystémový prístup k DRR	24
3.4 Integrated risk management (IRM)	24
4 Fáza pripravenosti a zvládanie	26
4.1 Analýza a hodnotenie environmentálnej situácie, plánovanie pripravenosti	27
4.2 Zvyšovanie povedomia o rizikách	27
4.3 Inštitucionálny a právny systém	29
4.4 Monitoring rizík	29
4.5 Informačný manažment	29

4.6	Kapacity a zdroje	30
4.7	Vzdelávanie a tréningy	30
4.7.1	Príručka Sphere	31
4.7.2	Green recovery and reconstruction training toolkit.....	31
4.7.3	Flood green guide.....	32
4.7.4	The Joint Initiative	32
4.7.5	The Environmental Emergencies Centre.....	33
5	Fáza pomoci a obnovy.....	34
5.1	Zelená pomoc	35
5.2	Zelená obnova.....	35
5.3	HPC a životné prostredie	35
5.3.1	Analýza potrieb a hodnotenie.....	36
5.3.2	Strategické plánovanie	39
5.3.3	Získanie zdrojov	40
5.3.4	Implementácia a monitoring.....	41
5.3.5	Evaluácia	42
6	Životné prostredie v clustroch.....	43
6.1	WASH	43
6.2	Shelter a non-food items.....	Chyba! Záložka není definována.
6.3	Potravinová bezpečnosť.....	47
6.4	Zdravie.....	50
6.5	Logistika	51
6.6	Manažment táborov	53
	Záver.....	56
	Zoznam obrázkov	58
	Zoznam použitých skratiek	59
	Zoznam použitých zdrojov	60

Úvod

Klimatická kríza intenzívne vplýva na našu planétu a posledných 10 rokov bolo najteplejších v našej histórii. Aj v roku 2021 sa očakávajú ďalšie klimatické zmeny, ktoré ovplyvnia teploty mora, zrážkové vzorce, aktivitu hurikánov a poveternostné podmienky. Práve tieto zmeny zvýšia potrebu humanitárnej pomoci medzi ľuďmi na celom svete (Relief web, 2021). Bude preto potrebné integrovať do humanitárnej pomoci prístupy, ktoré budú efektívne a účinne reagovať na katastrofy a najmä na potreby ľudí. Jedna z ciest je integrácia životného prostredia do humanitárnej pomoci, keďže tieto dve sféry, tak úzko prepojené, majú možnosť klásť dôraz na znižovanie rizika katastrof.

Aj napriek tomu, že ochrana životného prostredia sa väčšine organizácií a iným humanitárnym aktérom zdá ako komplikácia a zbytočná záťaž v ich práci, nové prístupy a inovatívne riešenia sa pomaly stávajú súčasťou celého procesu humanitárnej pomoci. Mnohí autori a viaceré výskumy sa tejto téme venujú už niekoľko rokov, avšak problém je, že väčšinové povedomie je stále ovplyvnené stereotypmi a celkovou neinformovanosťou o tejto problematike. Sama vnímam, že situácia v oblasti klimatických zmien si vyžaduje našu neustálu pozornosť, a to aj v sektore humanitárnej pomoci. Pre mňa osobne je ekológia dôležitá téma a možnosť priniesť zmenu do nášho prostredia bolo pre mňa hlavnou motiváciou pre vypracovanie tejto práce, na ktorú môže v budúcnosti nadväzovať ďalšia odborná štúdia.

Na vytvorenie práce bola použitá metóda kompilácie, ktorá zhrňa relevantné poznatky z dostupných zdrojov. Česká ani slovenská literatúra sa tejto téme takmer nevenuje, preto bude hlavným zdrojom cudzojazyčná odborná literatúra (knihy, vedecké články, prípadové štúdie, manuály pre humanitárne organizácie, výročné dokumenty nadnárodných organizácií, online kurzy a tréningové moduly). Tieto dokumenty, ktoré združuje komunita odborníkov na danú problematiku, sú voľne dostupné na webových stránkach.

Cieľom mojej bakalárskej práce je ponúknuť prehľad o environmentálnych a s tým spojených dopadoch humanitárnej pomoci pri poskytovaní humanitárnej pomoci na životné prostredie a zároveň formulovať odporúčania zamerané na redukovanie a zlepšenie ich následkov.

Štruktúra tejto práce sa skladá zo šiestich hlavných kapitol. Prvá kapitola sa bude venovať predstaveniu základných pojmov s cieľom uviesť čitateľa do problematiky humanitárnej pomoci. Táto kapitola vysvetľuje pojmy ako humanitárna pomoc a systém

clustrov, a definície životného prostredia a s tým spojených pojmov. Týmto spôsobom sa vytvorí podklad pre pochopenie nasledujúceho textu.

Druhá kapitola sa venuje prepojeniu klimatickej krízy a humanitárnej pomoci. Má poukázať na skutočnosť, že potrebu humanitárnej pomoci vytvárajú nielen klimatické zmeny, ale aj naopak, že humanitárna pomoc môže vytvárať negatívny vplyv na životné prostredie. V šiestich podkapitolách sú detailnejšie popísané negatívne dopady pre konkrétne clustre.

Nasledujúca kapitola hovorí o dôležitosti integrácie environmentálnych prístupov do humanitárnej pomoci. Predstavuje základné odporúčania a venuje sa konceptu znižovania rizika katastrof, ktorý je následne viac rozvinutý v ďalších dvoch kapitolách.

Štvrtá a piata kapitola rozvíjajú koncept znižovania rizika katastrof, kde sa zameriavajú na fázy pred katastrofou a po katastrofe. Fáza pripravenosti a zvládania je podrobne popísaná vo štvrtej kapitole. Sedem podkapitol predstavuje oblasti, v ktorých sa dajú prijímať environmentálne opatrenia, ktoré prinášajú benefity ako pre humanitárnu pomoc, tak aj pre životné prostredie. V tejto časti sa kladie dôraz na podkapitolu vzdelávanie a tréningy, ktoré ponúkajú zoznam vybraných webových stránok, online kurzov a príručiek zameraných na integráciu životného prostredia do humanitárnej pomoci. V rámci piatej kapitoly sa rozoberá fáza pomoci a obnovy, konkrétne humanitárny projektový cyklus a jeho prepojenie s environmentálnymi riešeniami. Táto kapitola predstavuje aj pojmy ako zelená pomoc a zelená obnova. Podkapitoly sa venujú konkrétnym krokom v rámci projektového cyklu a spôsobom, ako je do nich implementované životné prostredie a kým benefity to môže prinášať. Vďaka tomuto prepojeniu sú organizácie schopné navrhnuť a uskutočniť kvalitný program pomoci.

Šiesta kapitola ponúka efektívne a inovatívne nápady, ako sa environmentálne zamerané riešenia dajú zakomponovať do humanitárnej pomoci. Šesť podkapitol, tak ako v druhej kapitole, obsahuje vybrané clustre, ktoré opisujú už použité a zaužívané riešenia alebo nápady, ktoré môžu pomôcť robiť humanitárnu pomoc „zelenšou“. Záver sa venuje zhrnutiu hlavných myšlienok a vyzdvihnutiu prínosu environmentálnych prístupov v rámci humanitárnej pomoci.

1 Predstavenie základných pojmov

Pre lepšie pochopenie témy práce, je dôležité si predstaviť kľúčové pojmy, ktoré majú s témou určitý súvis a z ktorých prakticky vychádza. Preto sa nasledujúca kapitola bude venovať pojmom ako humanitárna pomoc, s ňou spojený humanitárny projektový cyklus a životné prostredie.

1.1 Humanitárna pomoc

Definícií humanitárnej pomoci môžeme nájsť mnoho, keďže aj z dôvodu neustáleho vývoja tohto odboru je náročné sa zhodnúť na jednej definícii. Avšak existujú prvky, ktoré sú pre všetky definície kľúčové.

Gutiérrez (2013) vysvetľuje, že humanitárna pomoc je všeobecným prejavom solidarity medzi ľuďmi a prejavom morálneho imperatívu. Princová (2012) ďalej dodáva, že cieľom humanitárnej pomoci je okamžitá reakcia pre záchranu životov, znižovanie ľudského utrpenia spôsobená prírodnou alebo ľuďmi spôsobenou katastrofou či ozbrojeným konfliktom, a obnovenie dôstojného života ľudí. Najbežnejšou formou je finančná, materiálna a psychosociálna pomoc. Jednou zo súčastí humanitárnej pomoci sú aj preventívne a pohotovostné programy, najmä v rizikových oblastiach (SlovakAid, 2021).

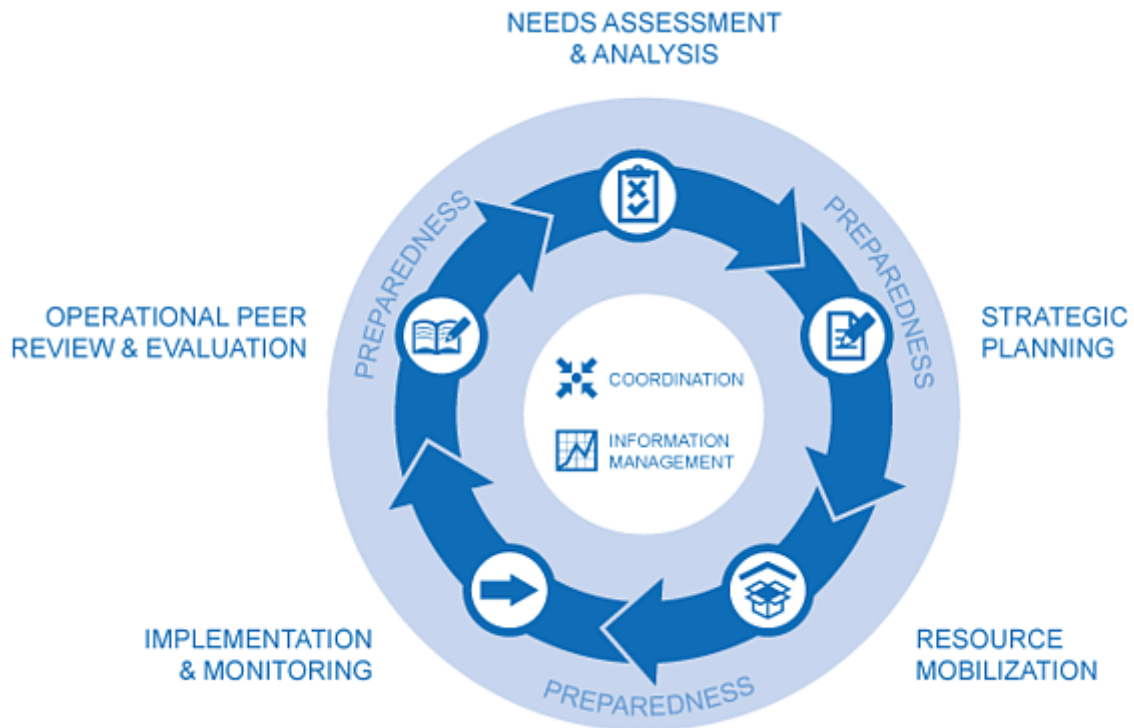
1.1.1 Humanitárny projektový cyklus¹

Humanitárny projektový cyklus (HPC) označuje súhrn aktivít, ktoré poskytujú rámec pre správne poskytovanie humanitárnej pomoci. HPC je tvorené piatimi základnými časťami, ktorými sú analýza a hodnotenie potrieb, strategické plánovanie, mobilizácia zdrojov, implementácia a monitoring a evaluácia. Dôležitú súčasť celého cyklu tvorí pripravenosť², koordinácia medzi lokálnymi autoritami, humanitárnymi pracovníkmi a organizáciami a informačný manažment. HPC vytvára pomoc, ktorá zvyšuje odolnosť voči budúcim katastrofám. (IASC, 2015, s. 5-15; OCHA, UNEP/OCHA, 2014; Reliefweb, 2016, s. 2)

---

¹ Z anglického Humanitarian project cycle, v texte používané pod skratkou HPC

² Z anglického preparedness

Obrázok 1- Humanitárny projektový cyklus (OCHA, 2016)

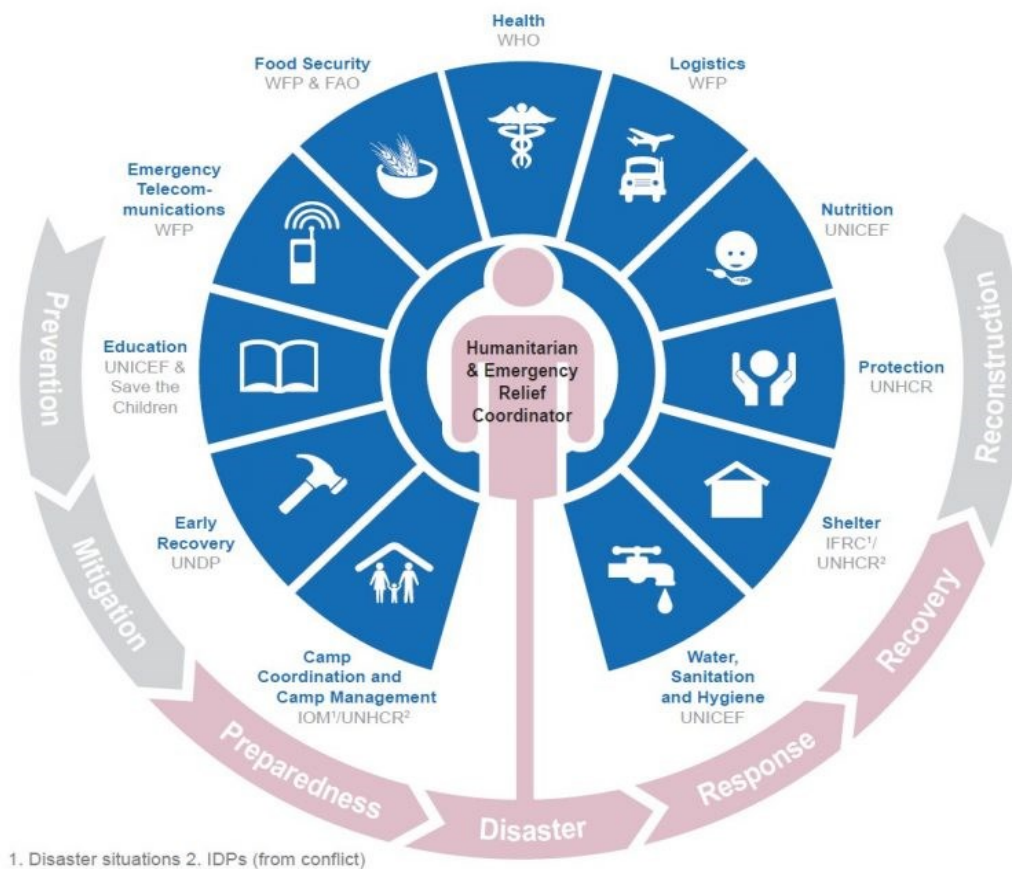
1.1.2 Systém clustrov

Systém clustrov, ako koordinačný mechanizmus, pomáha pri definovaní rozdelenia práce a zodpovedností, a taktiež pomáha identifikovať medzery v pokrytí pomoci a v kvalite pomoci (Sphere project, 2018, s. 16). Ich cieľom je zlepšovať efektívnosť, aby vznikala dostatočná globálna kapacita na riešenie súčasných a budúcich mimoriadnych udalostí. Ďalej posilniť partnerstvá medzi orgánmi OSN, mimovládnyimi organizáciami a miestnymi orgánmi, a tiež dbať na zodpovednosť za reakciu aj voči príjemcom. Koordinácia a prioritizácia na úrovni strategických oblastí je tiež jedným z cieľov ich vzniku (OCHA, 2007).

Tento systém bol navrhnutý Inter-Agency Standing Committee (IASC) a začal sa využívať v roku 2005, po tom ako sa začalo s procesom reformácie humanitárnej pomoci. Aktuálne je pomoc koordinovaná cez jedenásť clusterov ako napríklad výživa, prístup k vode, sanitácia a hygiena, zaistenie prístrešia, koordinácia a manažment evakuačných táborov, zdravie a logistika, vzdelávanie, krízová komunikácia a ochrana obyvateľov. (Jahre et. al., 2010, s. 6; IASC, 2015, s. 6-12)

V prípade humanitárnej katastrofy a následnej humanitárnej intervencie sú mnohé z clustrov rozhodujúce, a táto ich dôležitosť závisí od formy katastrofy a od iných špeciálnych črt. Zvyčajne sa môžu organizácie zapájať do aktivít v rôznych sektoroch pokiaľ im stačia ich

možnosti, avšak každý z clustrov má značnú špecializáciu. Preto je výhodné keď sa tejto konkrétnej špecializácii venujú aj organizácie (Jahre et al., 2010, s. 6-7).

Obrázok 2- Rozdelenie na jednotlivé clustre (EHA connect, 2020)

1.2 Životné prostredie

Definíciu životného prostredia nájdeme v humanitárnej príručke Sphere handbook³:
„The physical, chemical and biological surroundings in which disaster-affected and local communities live and develop their livelihoods. It provides the natural resources that sustain individuals, and determines the quality of the surroundings in which they live. It needs protection if these essential functions are to be maintained.“ (Sphere handbook, 2011, s.14)

³ Sphere handbook predstavuje jeden z najrozšírejších humanitárnych zdrojov celosvetovo. Príručka slúži pre plánovanie a realizáciu humanitárnej pomoci, ale tiež pre zlepšovanie kvality a zodpovednosti poskytovanej pomoci v súlade s humanitárnymi princípmi. Hlavnými používateľmi sú lokálne, národné a medzinárodné humanitárne organizácie, vlády a donori a tiež postihnuté komunity (Sphere association, 2018, s. 4).

Zdravé životné prostredie je neoddeliteľnou súčasťou ľudskej existencie. Pojmy ako klimatické zmeny a globálne otepľovanie sú so životným prostredím úzko späté, keďže práve tie naň majú viditeľné dopady. Priame alebo nepriame ľudské aktivity zrýchľujú vznik skleníkových plynov, čím menia zloženie atmosféry a prispievajú k otepľovaniu planéty. Klimatické zmeny spôsobujú stále väčšiu nestálosť podnebia a počasia, ako napríklad topenie ľadovcov, častejšie lesné požiare, dlhé obdobia sucha či zvýšenie intenzity a trvania tropických búrok. Chudobné krajiny a regióny, ktoré sú týmto zmenám vystavené nemusia byť voči nim dostatočne odolné. Snaha tieto problémy riešiť môže viesť k ďalšiemu neúmyselnému poškodzovaniu životného prostredia. (UNISDR, 2009, s. 7; Erickson, 2012; Sphere handbook, 2018, s. 19; NASA, 2020; EHA connect, 2020).

2 Klimatická kríza a humanitárna pomoc

Viac než 16% svetovej populácie žije v krajinách postihnutých krízou. V roku 2019 bolo krízami zasiahnutých 31 krajín sveta, zatiaľ čo v roku 2005 to bolo iba 13 krajín. Dopady klimatických zmien zhoršujú zložitosť a intenzitu humanitárnych kríz, a taktiež zvyšujú zraniteľnosť ľudí i celých komunít voči humanitárnym krízam. Medzinárodné panelové stretnutie k otázkam klimatických zmien sa venovalo tomu, že práve klimatickými zmenami budú najviac postihnuté chudobné krajiny a chudobné komunity. Je to z toho dôvodu, že rastúce teploty zvyšujú nárast rizík pre zdravotníctvo, dodávky vody, ekonomický rozvoj a potravinovú bezpečnosť. Klimatické zmeny boli za posledné obdobie hnacími mechanizmami v celosvetových potravinových krízach. Udalosti spojené s počasím spôsobujú každoročne milióny vysídlených osôb, keďže väčšina utečencov prichádza z oblastí poznačených zmenou podnebia. Kombinácia dopadov potopy, sucha, konfliktu a iných prírodných katastrof v Subsaharskej Afrike spôsobila, že sa vnútorné vysídlenie obyvateľstva zvýšilo dvojnásobne, a to v priebehu posledných troch rokov (2015-2018). Súčasná miera zmien v podnebí bude iba prehĺbovať čoraz väčšie a zložitejšie výzvy, ktorým dnes čelí humanitárny systém. Pravdepodobnosť potreby humanitárnej pomoci v rizikových krajinách sa každoročne zvyšuje z dôvodu opakujúcich sa katastrof a znižovania odolnosti komunít. Počty a dôsledky humanitárnych katastrof budú veľmi významné, čo bude pre tvorcov humanitárnej politiky predstavovať veľa výziev pri rozvíjaní súvislých a jasných reakcií. (IrishAid, 2007; Gutierrez, 2013, s. 27; OCHA, 2019, s. 16; Thomast, 2020, s. 18; EHA connect, 2020)

Erik Solheim (2017), bývalý predseda Programu Spojených národov pre životné prostredie sa vyjadril, že životné prostredie môže v rámci konfliktu alebo katastrofy trpieť, ale zároveň môže byť hnacím mechanizmom pre mnohé z humanitárnych kríz. Životné prostredie totiž vníma ako základ pre rozvoj mieru, stability a pohody. Príkladom hnacích mechanizmov pre vznik humanitárnej krízy sú klimatické zmeny, ako napríklad zmeny podnebia, ktoré pre sektor WASH predstavujú environmentálne výzvy. Vyššia premenlivosť zrážok zhoršuje nedostatok vody v oblastiach, ktoré sú už teraz pod značným tlakom, zatiaľ čo v iných oblastiach existuje väčšie riziko povodní. Druhým dôvodom je fakt, že humanitárne krízy majú negatívne efekty na životné prostredie a zvyšujú riziká i zraniteľnosť komunít. (EHA connect, 2020; UNEP, 2021).

2.1 Vplyv humanitárnej pomoci na životné prostredie

Kelly (2004), konzultant pre riadenie rizika katastrof hovorí, že uprostred práve prebiehajúcej humanitárnej krízy nie je čas „objímať stromy“, a preto sa myšlienka, že by životné prostredie tvorilo časť humanitárnej pomoci, môže zdať nelogická. Prioritou humanitárnej pomoci je záchrana životov, znižovanie utrpenia, poskytnutie ochrany a podpory pre postihnuté komunity. Avšak neuvažovať o prepojení medzi životným prostredím a krízou znamená, že humanitárna pomoc bude založená na nekompletnom a nesprávnom porozumení krízy. Viacerí autori hovoria o mnohých vážnych a negatívnych dopadoch humanitárnej pomoci na životné prostredie a ekosystémy. V niektorých prípadoch bude pravdepodobne potrebné akceptovať poškodenie životného prostredia, ako nevyhnutný dôsledok záchrany životov a zachovania základného blahobytu. Najmä v krízach s náhlym nástupom môže potreba rýchlo konať znamenať, že dôsledky na životné prostredie nie sú vyhodnotené úplne a zmiernené pred začiatkom operácií reakcie. Dopad humanitárnej pomoci na životné prostredie môže byť priamy alebo nepriamy. Tak ako je každý jeden zo sektorov humanitárnej pomoci prepojený so životným prostredím, vznikajú významne negatívne dopady na prírodné zdroje (voda, pôda, ovzdušie) a kvalitu životného prostredia (kvalita ovzdušia, kvalita vody). Ak nie sú adekvátne riadené, môžu mať za následok aj sekundárne vplyvy na zdravie a živobytie postihnutej komunity, ako napríklad kontaminácia vody, strata pôdy alebo konflikty. Hlavnými nositeľmi negatívnych environmentálnych dopadov sú často tí najzraniteľnejší, a preto sa začleňovanie problematiky životného prostredia do humanitárnych opatrení stáva predmetom zodpovednosti voči postihnutému obyvateľstvu. (Sphere handbook, 2018, s.19; UNEP/OCHA, 2014; IFRC, 2019; EHA connect, 2020)

2.2 Prehľad konkrétnych negatívnych dopadov v clustroch

Táto časť sa venuje konkrétnym prípadom negatívnych dopadov v rámci clustrov. Každý cluster je vo svojej podstate prepojený so životným prostredím. Nevhodne implementované opatrenia v rámci každého clustra znemožňujú ich efektivitu a možnosť intervencie. Environmentálne problémy nespádajú do konkrétnych sektorov, ale často sú prierezové. Pretože väčšina problémov životného prostredia ovplyvňuje viac klastrov naraz, nemožno to považovať za problém jedného klastra (EHA connect, 2020).

2.2.1 WASH⁴

Realizácia aktivít v rámci clustru WASH a následná údržba vodnej infraštruktúry môže vytvárať negatívne dopady na životné prostredie, ako strata biodiverzity, znehodnotenie pôdy a znečisťovanie ovzdušia. Najčastejším problémom je nadmerné využitie a vyčerpanie vodných zdrojov. Príkladom je situácia z roku 2006 z utečeneckého tábora Abu Shouk v severnom Darfure, kde 5 z 12 vyvrtaných studní prestalo dávať vodu, kvôli prečerpaniu rezerv podzemnej vody. Denne bolo získaných 1000 m³ vody. Erika Weinthal (2014), odborníčka na globálnu environmentálnu politiku a environmentálnu bezpečnosť hovorí, o podobnej situácii v Afganistane, kde studne vyschli a voda zmizla z dôvodu ich prečerpania humanitárnymi organizáciami.

Ďalší problém je spojený s kontamináciou vody, ktorý vzniká pri nevhodnom umiestnení latrín, pri vypúšťaní odpadových vôd alebo pri preniknutí soli do vody. Prevoz odpadu (pevný odpad⁵) na iné miesto nie je v tomto prípade riešením situácie. Cravioto (2011, s. 32), ktorý je zástupcom výkonného riaditeľa bangladéšskeho Medzinárodného centra pre výskum hnačkových chorôb, hovorí o zlyhaní pri dodržiavaní štandardov spracovania odpadu z latrín, ktoré na Haiti viedli ku kontaminácii životného prostredia a k prepuknutiu cholery. (EHA connect, 2020; Tearfund, 2007, s. 12; Care international, 2013, s. 9-11)

2.2.2 Prístrešie⁶

Cluster zameraný na prístrešie a aktivity spojené s ním môžu vytvárať množstvo negatívnych dopadov na životné prostredie, ktoré následne ovplyvňujú životy ľudí a znižujú schopnosť odolnosti komunit. Jedným z hlavných problémov je deforestácia, ktorá vzniká z dôvodu ťažby stromov, ktoré sú jednak využívané ako materiál na stavbu príbytkov, napríklad vypaľovanie tehál, a taktiež ako palivový materiál pre prípravu potravy. V niektorých prípadoch môže táto neopatrná ťažba dreva spôsobiť eróziu pôdy alebo toky bahna. Nepriaznivé dopady má aj nadmerné využívanie piesku a kameňov z riek a jazier na konštrukciu príbytkov. (UNEP/OCHA, 2014, s. 16; EHA connect, 2020)

---

⁴ Skratka WASH: water, sanitation and hygiene promotion

⁵ Pod pojmom pevný odpad sa myslí akýkoľvek vyradený materiál pochádzajúci z priemyselných, obchodných, ťažobných a poľnohospodárskych činností a z komunitných aktivít.

⁶ Z anglického shelter

Počas utečeneckej krízy v Tanzánii v rokoch 1994-1996 sa blízke lesy stali hlavným zdrojom materiálov pre stavbu príbytkov, ale aj pre palivo. Oblasť lesov o rozlohe 167 km² bola počas tohto obdobia kriticky poznačená ťažbou dreva. Iným príkladom môže byť situácia v Zimbabwe v roku 1994, po odchode mozambických utečencov. Dáta dokazujú zmenšenie lesnatej oblasti v okolí utečeneckých táborov až o 58% (UNHCR, 2001). Podobný scenár sa odohral aj v Demokratickej republike Kongo. V rokoch 1994-1996 bolo vyťažených okolo 36 miliónov stromov z Národného parku Virunga, z dôvodu, že utečenci zo susednej Rwandy ich využili ako palivový materiál na varenie a na výstavbu príbytkov. Vysoká spotreba dreva vznikala aj z dôvodu, že potravinová pomoc bola zabezpečená vo forme nemletej kukurice, ktorá sa varí oveľa dlhšia než iné typy (Irishaid, 2007). Počas vojny v Afganistane to viedlo až k 95% deforestácii niektorých častí krajiny (NGI, 2019). Niektoré regióny v Sudáne, ktoré sú považované za ekonomicky aj environmentálne slabé, boli negatívne ovplyvnené aj prítomnosťou Juhosudánskych utečencov. Miestna komunita aj utečenci boli úplne závislí od dreva, ako paliva na varenie. To viedlo k neudržateľnému zvýšeniu deforestácie, keďže niektoré skupiny ľudí trávil zberom a ťažbou dreva až 13 hodín denne. (EHA connect, 2020) Ťažba dreva, agrikultúra či konštrukcia ciest majú vysoký podiel na ničení prirodzeného prostredia, ktorým sa myslí potrava, voda a priestor. Vedci sa zhodujú, že ich postupná strata vedie k utrpeniu a k smrti zvierat, častokrát horšej a zdĺhavejšej než keby boli zabité pytliakom alebo predátorom. (Paquet & Darimont, 2010, s. 181; Czech, 2013)

Alexander (2006) opisuje humanitárnu pomoc na Srí Lanke po tom, ako ju zasiahlo tsunami. Pomoc rybárom bola poskytnutá vo forme lodí a vybavenia na rybolov, čo následne spôsobilo nadmerný rybolov v oblasti.

2.2.3 Potravinová bezpečnosť⁷

Aktivity v oblasti potravinovej bezpečnosti v rámci humanitárnej pomoci, ktoré sa zameriavajú na krátkodobé ciele a zanedbávajú životné prostredie, ohrozujú dlhodobú potravinovú bezpečnosť komunit a celých regiónov. Problém môže spôsobovať už vyššie spomenutá ťažba dreva, keďže drevo je využívané na stavbu príbytkov alebo varenie. Vysoký dopyt po dreve ako palive, vzniká pokiaľ si potraviny vyžadujú dlhú dobu varenia alebo veľké množstvo vody (EHA connect, 2020).

---

⁷ Z anglického food security

Nevhodné balenia potravín, ktoré nie je možné recyklovať, spôsobujú znečistenie životného prostredia v prípade, že nefunguje likvidácia odpadu z potravinových obalov (UNEP/OCHA, 2014). Práve obaly potravín a iných tovarov využívajú plast ako primárnu surovinu a dáta z roku 2015 dokazujú, že práve tieto obalové materiály sú dominantným zdrojom plastového znečistenia v oceánoch. Je to z dôvodu, že majú veľmi krátku životnosť v používaní. Krajiny južnej Ázie a subsaharskej Afriky nakladajú nevhodne s plastovým odpadom až v 80-90%, z čoho vzniká riziko znečistenia riek a oceánov. Negatívne dopady tohto znečistenia na faunu a flóru v riekach, moriach a oceánoch sú zjavné. Jednak hrozí, že zvieratá sa do plastov zapletú a zachytia, častokrát ich zvieratá skonzumujú alebo hrozí, že sa s nimi zrazia. Taktiež hrozí, že sa zvieratá obalmi zadusia, nebudú schopné prijímať potravu, pohybovať sa alebo im to spôsobí trvalé následky na zdraví (Our world in data, 2015).

V prípade, že sú postihnuté krajiny, regióny alebo komunity počas humanitárnej pomoci zásobené veľkým množstvom tovarov a systém nakladania s odpadom nie je rozvinutý, hrozí riziko plastového znečistenia. Jedným z príkladov je dovoz balenej vody, ako núdzového opatrenia, ktoré môže viesť k zaplaveniu miestnych vodných tokov plastovým odpadom, ako to bolo v prípade tsunami na Maldivách a na Srí Lanke. Toxíny, ktoré vznikajú rozkladom plastových fliaš sa dostanú do životného prostredia, čo môže narúšať hormonálnu rovnováhu u ľudí, ako aj u zvierat (NGI, 2019; Chan, 2014, s.14)

Podobná situácia sa udiala na Nikobarských ostrovoch v roku 2004 po tom, ako boli zasiahnuté silným tsunami. Následne bolo pre postihnuté komunity dovezené množstvo potravín a iných tovarov. Po niekoľkých týždňoch boli Nikobarské ostrovy preplnené nepotrebným tovarom, ktorý častokrát obyvatelia ani nevedeli používať (Singh, 2009).

Prekročenie miestnych kapacít na spracovanie odpadu nastalo v Albánsku. Vysoká koncentrácia utečencov z Kosova vyústila do problémov s odpadom, ktoré sa prehĺbili poskytnutím humanitárnych dodávok v nadmernom balení a distribúciou jednorazových sanitárnych predmetov (Kerry, 2004).

2.2.4 Zdravie

Zdravé životné prostredie je základom pre verejné zdravie. Pri nesprávnom narábaní so zdravotníckym odpadom rastie riziko nielen nových infekcií v postihnutej komunite, ale aj riziko pre životné prostredie. V tomto prípade hrozí kontaminácia vody a pôdy, ak sa nebezpečné látky zo zdravotníckeho materiálu alebo palivo a oleje z generátorov, nespracujú podľa odporúčaných postupov. Príkladom je humanitárna pomoc v Bosne a Hercegovine, kde

bolo poskytnutých okolo 17 000 ton exspirovaných liekov a zdravotníckych pomôcok. Z toho dôvodu museli postaviť spaľovňu za značne vysoké náklady, aby boli tieto lieky vhodne zneškodnené. (EHA connect, 2020; UNEP/OCHA, 2014)

2.2.5 Logistika

K vytváraniu skleníkových plynov prispievajú aj mierové zložky OSN. Podieľajú sa na tvorbe tuhého odpadu a k ročnej spotrebe viac než 10 miliónov litrov vody. Rozsah mierových operácií kladie značné nároky na životné prostredie a prírodné zdroje v krajinách po ukončení konfliktu, ktorým často chýba základná infraštruktúra na zvládnutie týchto tlakov (UNEP, nedatované). IFRC na svojej stránke uvádza, že prevoz 120 000 kilogramov pomocných materiálov pre postihnuté komunity vo vzdialenosti nad 2 000 km predstavuje 325 000 kilogramom CO², na ktorých zachytenie je v priebehu roka potrebných približne 50 hektárov tropického lesa (IFRC, 2019).

2.2.6 Manažment utečeneckých táborov⁸

Environmentálne problémy, ktoré je potrebné vziať do úvahy pri manažmente utečeneckých táborov sa líšia v závislosti od miesta a typu katastrofy. Priestor a materiál pre výstavbu provizórnych príbytkov zapríčiňuje stratu prirodzenej vegetácie a biodiverzity. Napríklad nekoordinovaný chov hospodárskych zvierat alebo využívanie agrochémie pri pestovaní (postreky proti škodcom), vedie k vážnemu poškodeniu životného prostredia. Pri umiestnení utečeneckého tábora je dôležité dbať o to, aby neboli príbytky stavané v blízkosti chránených prírodných oblastí. Nevhodný odpadový manažment môže viesť ku kontaminácii spodnej vody a k znečisteniu pôdy (EHA connect, 2020).

Utečenecké tábory v Alžírsku poskytujú útočisko kmeňom Sahrawi⁹, ktoré sú na tomto mieste vyše 44 rokov. Odpadový manažment v týchto táboroch je nefunkčný a najmä podfinancovaný. Ročne sa v týchto táboroch tvorí približne 8,1 milióna ton odpadu a z toho až 1,7 tony tvoria plasty. Z toho dôvodu sú tábory plné plastového odpadu, ktorý spôsobuje mnoho problémov (Innovasjon Norge, 2019).

---

⁸ Z anglického camp management

⁹ Kmeni Sahrawi pochádzajú zo západnej časti Sahary, odkiaľ po roku 1976 začali unikať až sa dostali do Alžírskej provincie Tindouf, kde sa ešte dnes stále nachádza vysoké percento Sahrawi ľudí.

3 Integrácia životného prostredia do humanitárnej pomoci

Klimatické zmeny sú výzvou 21. storočia a preto vzniká potreba systematických zmien. Tie sa majú zamerať na prekročenie priepasti medzi humanitárnou a rozvojovou prácou, na rozvoj integrovanejších politík a inštitúcií zameraných na riešenie dnešnej mnohorožmernej povahy rizík a na spájanie stakeholderov naprieč odvetvami (Irish Aid, 2007).

Životné prostredie v ktorom ľudia žijú, je základom pre ich zotavenie sa z krízy a pre ich zdravie. Environmentálne zdroje ako voda a drevo, sú kľúčovými komponentmi pri humanitárnych intervenciách. Preto vzniká potreba porozumieť tomu, ako sú ľudia na životnom prostredí závislí. Vďaka tomu budú humanitárni aktéri schopní vytvárať efektívnejšiu a udržateľnejšiu pomoc, ale aj schopnosť pripraviť sa na zvládanie možných rizík a katastrof. Starostlivo posúdiť environmentálne riziká súčasne so situačnou analýzou pre efektívny humanitárny zásah je jeden z primárnych krokov. Je potrebné premyslieť výber materiálov, zhodnotiť, ktoré využité prírodné zdroje by mohli viesť k ďalšiemu poškodeniu životného prostredia a ako by mohlo fungovať zásobovanie a transport. V prípade správneho posúdenia sú minimalizované negatívne dopady na životné prostredie. (Sphere handbook, 2018, s. 19; Hampson, 2017, s. 6-7)

Environmentálna udržateľnosť je dôležitá zložka, ktorá vytvára kvalitnú humanitárnu pomoc. Práve humanitárna pomoc by mala riešiť prevenciu, aby sa predchádzalo znečisťovaniu a úpadku životného prostredia. Jej cieľom by malo byť znižovanie rizík, zabezpečenie podporných funkcií pre životné prostredie a zraniteľnosť i snaha používať mechanizmy, ktoré podporujú adaptabilitu a obnovu životného prostredia. Gutierrez (2013, s. 27), ktorý pracuje ako projektový manažér pre Lekárov bez hraníc hovorí, že v rámci humanitárnych opatrení môže predvídanie kríz súvisiacich s klímou a včasné konanie pomôcť zmierniť vplyv podnebia na ďalšie politické, demografické a sociálno-ekonomické tlaky a v konečnom dôsledku zachrániť životy a živobytie ľudí. Novovznikajúce inovácie v humanitárnej pomoci môžu napomáhať pri zmiernovaní stále narastajúcich problémov spojených aj s negatívnymi dopadmi humanitárnej pomoci na životné prostredie. Kvalitná humanitárna pomoc totiž znižuje environmentálne škody v budúcnosti, čím sa zníži riziko budúcich kríz. Aktéri humanitárnej pomoci si musia uvedomiť, že environmentálne otázky sú neoddeliteľnou súčasťou riešení, ktoré sa venujú zvládaniu dopadov budúcich rizík. Aj tieto riešenia, ktoré ponúkajú neziskové organizácie, lokálne vlády a agentúry OSN, rozvíjajú

udržateľnú humanitárnu pomoc. (AIDF,2015;Irish Aid, 2007; Sphere handbook, 2011 a 2018, s. 19; Envirodom, 2017)

Integrácia environmentálnych hľadísk však nemusí byť komplikovaná, nákladná alebo časovo náročná. Krátkodobý pohľad na činnosti humanitárnej pomoci, ktorý nezohľadňuje širšie aspekty katastrofy, je často odôvodnený požiadavkami na čas a peniaze. Dlhodobejší prístup však môže znížiť pravdepodobnosť dlhotrvajúcich negatívnych účinkov, a tým aj celkových nákladov na katastrofy, pretože humanitárna pomoc sa začína efektívnejšie spájať s rozvojovým procesom. Zahrnutie aktérov v oblasti životného prostredia do reakcie a obnovy zlepši environmentálne manažérstvo, zníži negatívne environmentálne vplyvy na postihnutú komunitu a zlepši celkový dopad humanitárnych operácií. (Hampson, 2017, s. 6-7; UNEP/OCHA, 2014)

K potrebe integrovať otázky životného prostredia v rámci humanitárnej pomoci vyzývajú Princípy a dobrá prax humanitárneho darčovstva¹⁰. Práve táto integrácia má viesť k posilneniu komunit a ich kapacít v prevencii, v pripravenosti a v zmiernení krízy. Podľa týchto princípov by nemala humanitárna pomoc vytvárať závislosť na pomoci, ale podporovať udržateľný rozvoj a nezanedbávať následnú evaluáciu humanitárnej pomoci (Irish aid, 2007).

3.1 Do no harm

Koncept Do no harm¹¹ znamená, že humanitárni aktéri a darcovia by sa mali osobitne vyhýbať poskytovaniu pomoci, ktorá zhoršuje podmienky pre obeť krízy, z krátkodobého aj dlhodobého hľadiska. Preto je tento koncept základným argumentom prečo je dôležité integrovať životné prostredie do aktivít v rámci humanitárnej pomoci. Hoci koncept Do no harm bol primárne aplikovaný do aktivít humanitárnej pomoci počas konfliktov, je dôležité brať do úvahy poškodzovanie príjemcov aj v prípade pomoci, ktorá môže mať vplyv na životné prostredie. Praktické uplatnenie koncepcie nepoškodzovania väzieb medzi životným

---

¹⁰Princípy a dobrá prax humanitárneho darčovstva patria medzi hlavné zásady poskytovania humanitárnej pomoci. Táto dohoda bola podpísaná v roku 2003 v Štokholme zástupcami niektorých donorských štátov. Deklarácia obsahuje 24 princípov, ktoré primárne vychádzajú z princípov Červeného kríža: ľudskosť, neutralita, nezávislosť a nestrannosť. Kladú dôraz na ochranu a pomoc civilistom, posilňovanie kapacít miestnych komunit a na zapájanie príjemcov do pomoci. (Princová, 2012, s. 27 a 40; Good humanitarian donorship, 2016).

¹¹ Výraz Do no harm v rámci humanitárnej pomoci začala používať Mary B. Anderson (Princová, 2014, s. 87)

prostredím a humanitárnou pomocou znamená, že pomoc by nemala spôsobiť zhoršenie životného prostredia, ako napríklad nadmerná ťažba piesku a dreva na stavbu. Táto koncepcia sa najčastejšie uplatňuje v utečeneckých táboroch, kde môže dôjsť k značným škodám na miestnom životnom prostredí, a je preto potrebné ich napraviť, aby sa zabránilo dlhodobému poškodeniu životného prostredia a tých, ktorí tieto miesta bežne využívajú na živobytie a sociálne povinnosti. Vďaka konceptu Do no harm rozvíjajú humanitárni aktéri snahu zabezpečiť, že nedôjde k neúmyselným negatívnym dopadom v dôsledku zásahu. Táto zásada znamená, že všetky programy by sa mali preskúmať z hľadiska neúmyselného negatívneho vplyvu na životné prostredie alebo spoločenstvá.¹² (IrishAid, 2007; Kelly, 2003, s. 17)

3.2 Základné odporúčania

System základných odporúčaní ponúka EHA connect (2020):

- Vytvárať medzi-sektorálnu spoluprácu medzi humanitárnymi a environmentálnymi aktérmi. Príkladom je aliancia *Partners for resilience*, založená v roku 2010 holandskými organizáciami: Cordaid, Care Holandsko, Wetlands International, Holandský červený kríž a Klimatické centrum Červeného kríža, z ktorej sa postupne stala celosvetová sieť päťdesiatich organizácií občianskej spoločnosti. Spoločne s vládami, so súkromným sektorom, komunitnými organizáciami a inštitúciami prispievajú k vytváraniu bezpečnejšieho životného prostredia. Partners for resilience prispievajú k budovaniu odolnosti komunit integráciou projektov Adaptácia klimatickej zmeny¹³ a Manažment a obnova ekosystému¹⁴, do procesu znižovania rizika katastrof. Ich práca je postavená na Integrated risk management¹⁵ (Partners for resilience, 2021).

---

¹² 80,000 Hours (londýnska organizácia, ktorá vykonáva výskum, zameraný na najväčší pozitívny sociálny dopad zamestnania a zároveň poskytuje kariérne poradenstvo) hovorí, že sa nedá vyhnúť negatívnym dopadom ľudskej činnosti. V dnešnej modernej ekonomike má takmer každá ľudská aktivita nejaký negatívny vplyv na okolie. Keďže sa v rámci tejto témy zameriavajú aj na pomoc pri výbere zamestnania, radia, že základ je porovnať pozitívny a negatívny dopad a celkovo sa snažiť robiť viac dobrého ako zlého. Ďalej je dôležité pochopiť, z čoho presne pozostáva škoda v konkrétnom situácii, a potom rozlíšiť medzi prípustným negatívnym dopadom (80 000 hours, 2017).

¹³ Z anglického Climate change adaptation, voľný preklad autorky

¹⁴ Z anglického ecosystem management and restoration, voľný preklad autorky

¹⁵ Z anglického integrated risk management, voľný preklad autorky

- Integrovať udržateľný rozvoj do zámerov humanitárnej intervencie. Táto spolupráca pomáha podporovať mier a bezpečnosť, bojovať s chudobou a budovať odolnosť vodných a potravinových zdrojov.
- Všetky predošlé body potrebujú financovanie, a preto je potrebné, aby finančné nástroje a mechanizmy obsahovali kroky pre adaptáciu klimatických zmien. Spolupráca všetkých aktérov má zaistiť, že financovanie spája klimatické a neklimatické riziká
- Prevencia, manažment a znižovanie klimatických rizík vedú k zníženiu zraniteľnosti komún a ich vystaveniu klimatickým hazardom, čím sa znižuje riziko humanitárnych katastrof. Preventívny prístup si vyžaduje integráciu informácií o klimatických rizikách do bodu pripravenosti. Návod ako zapojiť tieto témy do analýzy rizík a plánovacích nástrojov ponúka Vulnerability and Capacity assessment.

3.3 Koncept znižovania rizika katastrof¹⁶

Koncept znižovania rizika katastrof (DRR) je založený na znižovaní rozsahu a frekvencie hazardu¹⁷ a na znižovaní zraniteľnosti jednotlivcov a komún. Jedná sa o činnosti cielené na rozvoj kapacít miestnych predstaviteľov, zameraných na prevenciu a zmiernenie dopadov kríz. Snaha je posilniť a povzbudiť komunity k nárastu ich odolnosti¹⁸ v krízových situáciách. Ak chceme aby bolo DRR efektívne, je potrebné, aby boli znižovanie hazardu a zraniteľnosti adresované v tom istom čase. Do budovania tohto konceptu sa zapája verejný sektor, občianska spoločnosť, komunity a organizácie. Pre implementáciu DRR využívame disaster risk management¹⁹ prostredníctvom činností súvisiacich so situáciou pred a po katastrofe. Pred katastrofou hovoríme o *pripravenosti a zvládaní*²⁰ a činnosti po katastrofe sú *pomoc a obnova*. Tieto aktivity napomáhajú identifikovať, analyzovať a následne spravovať riziká a posilňujú povedomie. (EHA connect,

---

¹⁶ Z anglického slovného spojenia Disaster risk reduction. V texte používané aj ako DRR.

¹⁷ Hazard ako prírodný proces alebo fenomén, ktorý môže mať negatívne dopady na ekonomiku, životné prostredie a spoločnosť, môže zapríčiniť katastrofu. Katastrofa je priamym alebo nepriamym výsledkom hazardu a jej dopadmi sú straty na životoch, škody na majetku, poškodenie prírodných zdrojov a životného prostredia, narušenie sociálneho usporiadania a iné (UNISDR, 2009, s. 9 a 17).

¹⁸ Z anglického resilience

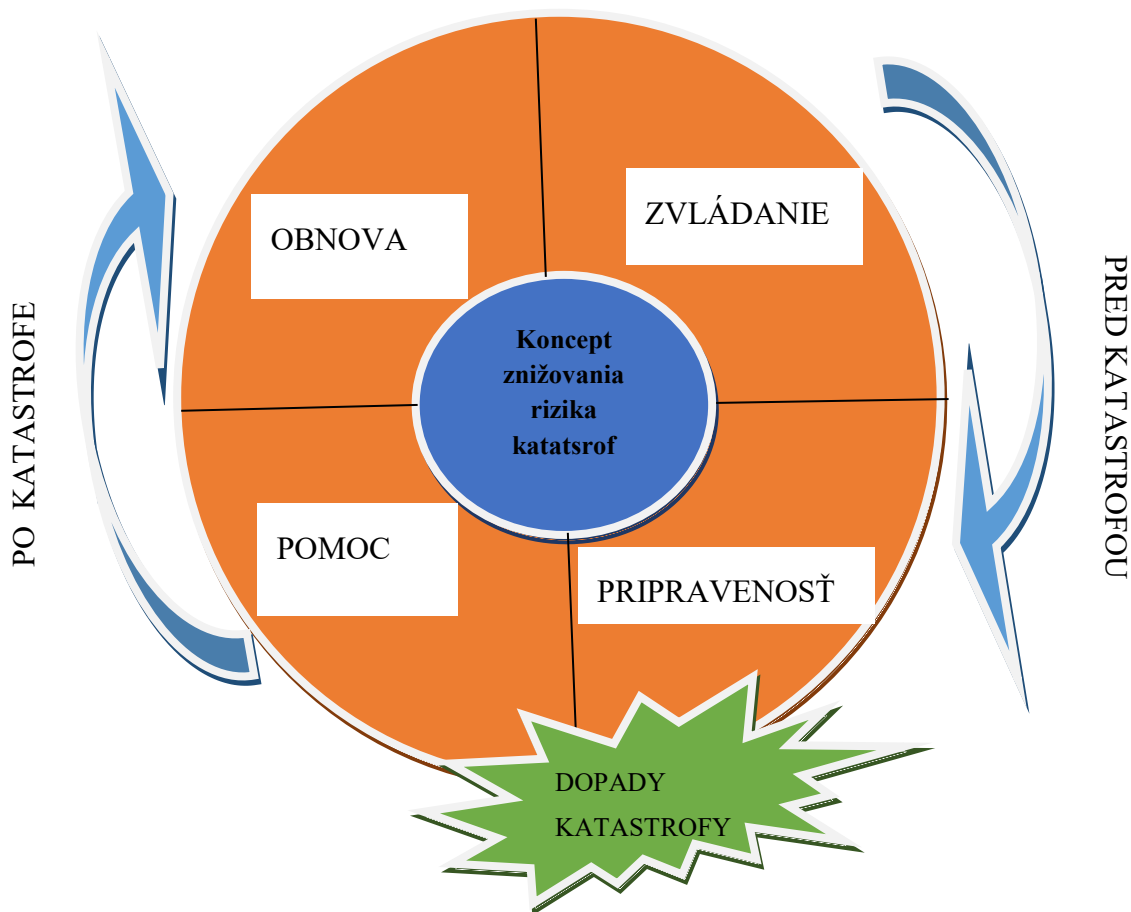
¹⁹ Z anglického slovného spojenia preložené ako Manažment rizika katastrof. V texte používané aj ako DRM

²⁰ Z anglického mitigation

2020; Gutiérrez, 2013, s. 8; All in diary, 2018; Disaster risk, 2016, s. 13-16)

V júni 2007 bola založená Globálna platforma pre DRR, s cieľom nájsť spôsoby, ako posilniť medzinárodnú stratégiu OSN pre znižovanie katastrof (ISDR). Táto platforma združuje odborníkov na rozvoj a humanitárnu prácu s odborníkmi v oblasti životného prostredia a vedy z oblasti znižovania rizika katastrof (Preventionweb, 2020).

Manažment životného prostredia a katastrof²¹, vznikol ako program World Wildlife Fund a spolupracuje s humanitárnymi a rozvojovými organizáciami, s OSN a inými aktérmi. Ich snahou je integrovať environmentálne otázky do programov vo fázach obnovy, rekonštrukcií a znižovania rizík, a tiež učiť sa rozvíjať nové prístupy (WWF, 2020).

Obrázok 3- Koncept znižovania rizik katastrof (All in diary, 2018)

²¹ Z anglického Environment and Disaster Management, voľný preklad autorky

3.3.1 Ekosystémový prístup k DRR

Miera, akou dokáže ekosystém ochraňovať pred prírodnými rizikami a prispievať k zníženiu rizika, závisí od zdravia ekosystému a intenzity udalosti. Zdravé ekosystémy (lesy, mokradiny) totiž neznižujú iba zraniteľnosť komunity voči hazardom, ale taktiež môžu tvoriť fyzickú bariéru, ktorá znižuje dopady katastrofy. Príkladom môže byť vysádzanie mangrovníkov, ktoré znižujú intenzitu cyklónov na pobreží alebo môžu slúžiť ako vlnolamy. Toto vysádzanie je finančne oveľa výhodnejšie než konštrukcia morských múrov a mangrovníky takto poskytujú mnoho benefitov životnému prostrediu, napríklad kontrola znečistenia ovzdušia. Výhodné je aj z ekologického hľadiska, keďže tieto kroky majú neutrálny alebo pozitívny dopad na životné prostredie. Aj zdravé koralové útesy znižujú intenzitu pobrežných búrok. Lesy pomáhajú stabilizovať svahy, a tým znížiť riziko zosuvov pôdy, mokrade zas môžu pomôcť regulovať povodne. Ekosystémový prístup v praxi funguje na systéme kombinovania tvrdých a mäkkých opatrení²². Je to z dôvodu, že pri poskytovaní bezprostrednej pomoci musíme vytvoriť takú kombináciu, ktorá je najvhodnejšia pre zníženie rizika. Tieto opatrenia napomáhajú aj pri znižovaní zraniteľnosti komunit voči katastrofám. Napríklad výstavba protipovodňovej hrádze, ktorá patrí k tvrdým opatreniam, ochráni chemickú továreň a má okamžitý dopad na znižovanie rizika. Kombináciou opatrení môže byť opätovné zalesnenie horného povodia rieky s cieľom znížiť rozsah a frekvenciu povodní. Toto opätovné zalesnenie patrí medzi mäkké opatrenia, ktoré majú dlhodobý dopad, jednak pre životnosť vybudovanej hrádze, a taktiež pre životné prostredie. Vysadené stromy napomáhajú v zachytávaní uhlíka a zlepšujú stabilitu svahu (EHA connect, 2020).

3.4 Integrated risk management (IRM)

Prístup Integrated risk management stavia na DRR v spojení s metódami pre pripravenosť na katastrofy v kombinácii s faktormi pre adaptáciu klimatických zmien a s ekosystémovým prístupom. Vďaka tomuto prístupu sú komunity schopné lepšie porozumieť katastrofe, a tiež viac predvídať riziká a ich dopady na životy. Aby sa komunity mohli efektívne pripraviť na riziká, musia stavať na ich vlastných znalostiach a zdrojoch. Musia byť schopné prinášať a osvojovať si nové a alternatívne spôsoby pre živobytie alebo obnovovať ekosystémy v svojom okolí. IRM prináša možnosť rozvíjať hodnotné dialógy

---

²² Hard and soft measures, voľný preklad autorky

medzi komunitami a lokálnymi organizáciami, vytvárať spoluprácu s relevantnými stakeholdermi. Vďaka IRM sú to komunity, kto má hlavnú úlohu v ich vlastnom rozvoji. IRM je prístup podporený skupinou Partners for resilience (Partners for resilience, 2020).

4 Fáza pripravenosti a zvládanie

Pripravenosť je kontinuálny proces, ktorý znižuje dopady hazardov na komunitu a na životné prostredie a čerpá ponaučenie z iných katastrof. Jedná sa totiž o znalosti a kapacity jednotlivcov, komunit, lokálnych a národných organizácií a vlád, ktoré napomáhajú efektívne predvídať, reagovať a zotaviť sa z dopadov pravdepodobných alebo súčasných nebezpečných udalostí. Efektívne realizované aktivity v procese pripravenosti či zlepšenie rýchlosti a kvality poskytovanej pomoci, znižujú zraniteľnosť komunit, obnovujú kapacity a posilňujú reakciu a odolnosť miestnej komunity. Primeraná úroveň pripravenosti môže tiež zvýšiť hodnotu prostriedkov vynaložených na záchranné akcie a zabezpečiť, aby sa obmedzené zdroje nasmerovali tam, kde budú mať najväčší vplyv. Fáza zvládania znižuje hazardy a dopady humanitárnych katastrof, zahŕňa verejné povedomie, tréningy a prevenciu. (All in diary, 2018, s. 26; UNDRR, 2020)

Kampaň *Act now, Save later*, ktorá vznikla zo spolupráce UNDP a OCHA, vyzývala členské štáty, aby zvýšili financovanie pre fázu pripravenosti s cieľom výrazne znížiť často ničivý ekonomický dopad, ktorý majú povodne, zemetrasenia a iné prírodné katastrofy, najmä na rozvojové krajiny. Cieľom kampane bolo zvýšiť povedomie o vysokých ekonomických a ľudských nákladoch prírodných katastrof. Od roku 2000 majú prírodné katastrofy na svedomí viac ako milión ľudských životov a postihli viac ako štvrtinu svetovej populácie. Súčasťou kampane bolo animované video, ktoré upriamuje pozornosť na skutočnosť, že každý dolár pomoci vynaložený na prevenciu a zmiernenie katastrof, ušetrí v priemere sedem dolárov pri reakcii na humanitárne katastrofy. Posilnená fáza pripravenosti poskytuje humanitárnemu spoločenstvu cenný čas pri katastrofách, ale poskytuje zraniteľným ľuďom nárazník proti opakovaným krízam (UNDP, 2012).

Fáza pripravenosti si vyžaduje jasné priradenie rolí a zodpovedností za reakciu. Zapojení environmentálni aktéri a zástupcovia orgánov životného prostredia by mali byť súčasťou vnútroštátnych mechanizmov pomoci a koordinácie. Mať zástupcu pre životné prostredie v rámci pohotovostného operačného strediska (EOC) pomôže osloviť environmentálnych aktérov počas stavu núdze. Podobne môže byť operačná bunka pre mimoriadne situácie v životnom prostredí súčasťou operačného strediska na mieste. Existujúce pohotovostné opatrenia by sa mali prispôbiť tak, aby zahŕňali kapacity pre mimoriadne situácie v životnom prostredí a pre integráciu environmentálnych otázok do operácií reakcie (EHA connect, 2020).

Kľúčové aktivity pre integráciu životného prostredia do humanitárnej pomoci vo fáze pripravenosti a zvládania humanitárnych rizík, sú nasledujúce:

4.1 Analýza a hodnotenie environmentálnej situácie, plánovanie pripravenosti

Pre poskytnutie efektívnej a udržateľnej pomoci je dôležité porozumieť celkovej environmentálnej situácii a podmienkam v danej oblasti. Je potrebné si uvedomiť, ako hnacie mechanizmy environmentálnych zmien ovplyvnia jednak fungovanie ekosystémov a komunit. Preto je počas analýzy potrebné rozumieť jednak príčinám rizík prameniacych zo životného prostredia, ale aj rizikám, ktoré životné prostredie môžu ovplyvniť. Pre efektívnu analýzu pomáha využívať aktuálne environmentálne reporty a databázy, ktoré obsahujú prehľad environmentálnych podmienok (klimatické dáta, chránené a ohrozené územia, prírodné zdroje, stupeň biodiverzity), prepojenie špecifických funkcií ekosystému so živobytím, zoznam kľúčových environmentálnych aktérov a iné. Svetová banka, ktorá na svojej stránke ponúka Country environmental analysis²³, je jedným z možných zdrojov. Znalosti a perspektíva miestnych obyvateľov v oblasti životného prostredia sú tiež mimoriadne cenné pre analýzu kontextu, ktorý zohľadňuje environmentálne hľadiská. Proces analýzy rizika zvyčajne zahŕňa identifikáciu rizík, stanovenie priorít rizík (obvykle obsahujúcich hodnotenie pravdepodobnosti a vplyvu) a vytvorenie mechanizmu monitorovania rizika (EHA connect, 2020).

Životné prostredie, ako súčasť plánovania pripravenosti, predstavuje základ pre jeho integráciu do humanitárnych akcií. Plánovanie pripravenosti umožňuje rôznym aktérom spojiť sa a zapojiť sa do zmiernenia rizík, čo vytvára prepojenie medzi rôznymi oblasťami, ako je územné plánovanie, ochrana životného prostredia a zdravia i ochrana bezpečnosti (Alexander, 2016, s. 215).

4.2 Zvyšovanie povedomia o rizikách

Efektívne oznamovanie rizík populáciám a komunitám je nevyhnutné pre lepšiu pripravenosť ľudí a pre zníženie negatívnych dopadov nebezpečenstiev. Odborníci na núdzové riadenie a bežná populácia musia poznať riziká, ktorým pravdepodobne budú čeliť,

---

²³ <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2163>

a poznať aké postupy majú dodržiavať v prípade núdze. Správy o rizikách by mali byť legitímne a citlivé. Environmentálni aktéri môžu pomôcť humanitárnym aktérom pochopiť spôsob, akým environmentálne riziká a zmeny ovplyvňujú ľudské životy a živobytie. Informačné kampane, úsilie v oblasti vzdelávania, ako aj proaktívne zapojenie sa do komunity sú nevyhnutné pre budovanie povedomia o rizikách. Kampane na zvyšovanie povedomia o rizikách musia byť šité na mieru komunity a musia obsahovať riziká, ktoré komunita považuje za najviac naliehavé. Účasť komunity na správe prírodných zdrojov ponúka veľa príležitostí na budovanie povedomia o riziku, na znižovanie rizika a zvyšovanie odolnosti (EHA connect, 2020).

*Povedomie verejnosti a vzdelávanie verejnosti o znižovaní rizika katastrof*²⁴ je nástroj, ktorý vytvorila spoločnosť Červeného kríža a Červeného polmesiaca, keďže majú vo vzdelávaní komunit o rizikách katastrof a zvyšovaní bezpečnosti a odolnosti dlhoročnú tradíciu a skúsenosti. V súčasnej dobe je efektívna komunikácia s populáciami, komunitami, rodinami a jednotlivcami nevyhnutná pre každého, aby vznikala lepšia pripravenosť na katastrofy a krízy. Keďže sa zvyšujú frekvencie a intenzity rizík, so zvyšujúcim dopadom na živobytie a blahobyt, je dôležité podporovať ľudí v porozumení rizík a ich úlohy pri ochrane a zvyšovaní odolnosti (IFRC, 2016).

Príručka *Awareness and preparedness for emergencies at local level*²⁵ slúži ako nástroj na zlepšenie povedomia a pripravenosti komunit na technologické riziká a mimoriadne udalosti v životnom prostredí. APELL napomáha koordinovanej pripravenosti medzi tromi dôležitými partnermi: miestny priemysel, orgány a obyvateľstvo. Celý proces musí byť flexibilný, aby sa dal prispôbiť potrebám komunity. Prvou fázou je zapojenie stakeholderov, následne koordinačná skupina podniká kroky pre porozumenie, zhodnotenie a komunikovanie informácií o nebezpečenstvách a rizikách, ktorým komunita čelí. Ďalšou fázou je plánovanie pripravenosti, v ktorej sa komunita zameriava na existujúce medzery, vypracúva plány na odstránenie týchto medzier a zavádza spôsoby na meranie pokroku. Následne pokračuje už konkrétna implementácia a piata fáza sa zameriava na udržiavanie a postupné zlepšovanie aktivít v rámci APELL (Gablehouse, 2015).

---

²⁴ Z anglického public awareness and public education on disaster risk reduction (PAPE+), voľný preklad autorky

²⁵ Známa pod skratkou APELL, v texte sa využíva aj táto skratka

4.3 Inštitucionálny a právny systém

Legislatívny rámec ustanovuje základné usmernenia pre riadenie katastrof, v rámci ktorých sa poskytuje humanitárna pomoc. Tento rámec by mal v ideálnom prípade prideliť úlohy ministerstvu životného prostredia a miestnym mimovládnym organizáciám zameraným na životné prostredie, aby sa uľahčila ich formálna účasť na pripravenosti na katastrofy, v reakcii a ich obnove. Legislatívny rámec by mal ustanoviť aj mechanizmy dodržiavania environmentálnych predpisov a noriem. Môže to zahŕňať povinné posudzovanie vplyvov na životné prostredie, súlad s normami a usmerneniami alebo ochranu zelenej infraštruktúry zameranej na zabezpečenie dodržiavania minimálnych noriem a na znižovanie negatívnych vplyvov na životné prostredie.

4.4 Monitoring rizík

Vývoj rizík je zásadný pre včasnú a efektívnu reakciu. Analýza rizík katastrof informuje plánovanie reakcie, zatiaľ čo monitorovanie zaručuje, že proces reaguje na meniace sa kontexty. Monitorovanie poskytuje základ pre včasné varovanie, čo umožňuje včasné opatrenia. Rôzne agentúry a inštitúcie vykonávajú monitoring rizík v rámci svojej vlastnej odbornej oblasti. Hydrometeorologická agentúra je zodpovedná za predpovedanie počasia, ktoré sa používa napríklad na informovanie reakcií na suchá alebo extrémne poveternostné javy. Pokiaľ majú environmentálne inštitúcie informácie o rizikách, mali by byť oznámené príslušným zainteresovaným stranám.

4.5 Informačný manažment

Informačný manažment podporuje humanitárnych aktérov pri zhromažďovaní, analýze a šírení kľúčových informácií o humanitárnej situácii. Zhromažďovanie, zdieľanie, spoločná analýza a praktické uplatňovanie údajov o životnom prostredí sú rozhodujúce pre vytvorenie situačného povedomia a zabránenie nechceným následkom na ľudských životoch a živobytí. Takéto informácie môžu zahŕňať umiestnenie chránených prírodných oblastí, hydrologické údaje a topografické profily, ktoré by boli relevantné pre umiestnenie a správu táborov. Na zdieľanie alebo prístup k údajom a informáciám o životnom prostredí možno použiť bežné platformy, ako sú Humanitarian Data Exchange, HumanitarianResponse.info a MapX. Pracovníci informačného manažmentu v jednotlivých krajinách sú schopní spojiť aktérov v

oblasti životného prostredia s inými kľúčovými aktérmi, zapojenými do zhromažďovania a analýzy údajov.

4.6 Kapacity a zdroje

Vo fáze pripravenosti vzniká potreba posúdiť dostupné zdroje a kapacity. To môže odhaliť skryté zdroje alebo hlavné nedostatky, ktoré je potrebné vyriešiť a poskytnúť úplnejší obraz o dostupných zdrojoch a potrebách. Pri akomkoľvek hodnotení kapacít a zdrojov, by sa malo zväžiť, či je dostupný personál, vybavenie a spotrebný materiál dostatočne pripravený na zvládnutie environmentálnych škôd a na zníženie environmentálnych rizík. Hodnotenie zdrojov by malo zahŕňať aj skrining environmentálnych dopadov určitých zdrojov pomoci. Napríklad do akej miery môžu vozidlá, zásoby alebo vybavenie pre núdzové situácie poškodiť životné prostredie a ako je možné tieto škody zmierniť? Posúdenie by sa malo zamerať aj na kapacity aktérov v oblasti životného prostredia, ako sú príslušné ministerstvá alebo mimovládne organizácie, a načrtnúť, ako je možné posilniť kapacity, aby sa týmto subjektom umožnilo zmysluplne sa zúčastňovať na procese pomoci a obnovy (EHA connect, 2020).

Systémy mobilizácie a pridelovania finančných prostriedkov by mali obsahovať mechanizmy zamerané na podporu aktérov pomoci pri znižovaní negatívnych vplyvov na životné prostredie. Poskytnutie potrebného financovania environmentálnych opatrení zaručuje, že aktéri sú schopní aktívne presadzovať určitý environmentálny štandard. V tejto súvislosti je nevyhnutné zahrnúť environmentálne požiadavky do mechanizmov financovania z humanitárnych dôvodov a reakcií (Hauer, 2017).

4.7 Vzdelávanie a tréningy

Vzdelávanie a tréningy ponúkajú príležitosti na systematické začlenenie environmentálnych otázok do fázy pomoci a obnovy. Školenia by mali pomáhať humanitárnym aktérom pri začleňovaní environmentálnych otázok do ich práce a pomáhať environmentálnym aktérom porozumieť procesom reakcie na núdzové situácie. Je to spôsob ako spojiť humanitárne a environmentálne subjekty, vďaka čomu sa buduje medzi aktérmi dôvera a vytvárajú sa komunikačné kanály. Integrácia problémov životného prostredia na seminároch alebo funkčných cvičeniach zoznamuje ľudí reagujúcich na núdzové situácie s environmentálnym myslením a pomáha integrovať prostredie do reakcie na katastrofy.

Vzdelávanie má zásadný význam pre identifikáciu medzier a posúdenie toho, aké technické odborné znalosti v oblasti životného prostredia sú potrebné (EHA connect, 2020).

4.7.1 Príručka Sphere

Sphere príručka je jeden z najčastejšie spomínaných humanitárnych zdrojov na svete. Jej cieľom je zlepšiť kvalitu poskytovanej pomoci v súlade s humanitárnymi zásadami. Táto príručka vznikla v rámci projektu Sphere²⁶. Hlavnými používateľmi príručky Sphere sú odborníci zapojení do plánovania, riadenia alebo implementácie humanitárnej pomoci. V roku 2018 vyšlo jej štvrté vydanie, ktoré zahŕňa nové usmernenia pre prácu v mestskom prostredí, riešenie minimálnych štandardov v dlhotrvajúcich krízach a kladie väčší dôraz na životné prostredie. Časť príručky obsahuje minimálne štandardy pri poskytovaní pomoci v konkrétnych clustroch. Práve tie sú návodom, ktorý pomáha humanitárnym aktérom zamyslieť sa nad nepriaznivými dopadmi pomoci aj pre životné prostredie (Sphere handbook, 2018, s. 5-19).

4.7.2 Green recovery and reconstruction training toolkit

Táto sada nástrojov a tréningových programov má za cieľ zvyšovať povedomie a znalosti o environmentálne zodpovedných prístupoch. Účastníci programu sa naučia o prepojení životného prostredia s obnovou po katastrofe (post-disaster recovery). Vzdelávací materiál sa skladá z desiatich častí, pričom každá sa venuje určitej oblasti humanitárnej pomoci. Základnú časť tvoria „zelené“ manuály²⁷, ktoré sa zameriavajú na konštrukcie a materiály, projektový dizajn, monitoring a evaluáciu, živobytie, vodu a sanitáciu. Sériu manuálov dopĺňa príručka, ktorá sa zameriava na vzdelávanie v rámci znižovania rizika katastrof a príručka manuálov a techník pre hodnotenie environmentálnych dopadov. Materiály sú voľne dostupné na webovej stránke *Environment and disaster management* v časti *Green recovery and reconstruction* (ENVIRODM, 2018).

---

²⁶ Sphere project bol vytvorený v roku 1997 vďaka spolupráci nevládných humanitárnych organizácií a Hnutia Červeného kríža a červeného polmesiaca s cieľom zlepšiť kvalitu humanitárnej pomoci a zvyšovanie zodpovednosti v rámci humanitárnych aktivít (Sphere handbook, 2018, s. 5).

²⁷ Z anglického green manual, voľný preklad autorky

4.7.3 Flood green guide

Táto príručka poskytuje praktické pokyny a nástroje na pochopenie miestneho kontextu súvisiaceho s povodňovým rizikom. Ďalej sa zameriava na vedenie osôb, zodpovedných za povodňový manažment prostredníctvom analýzy, výberu metód a rozhodovania v niekoľkých fázach, v projektovom cykle manažmentu povodňových rizík. Sprievodca je určený pre samosprávy, komunitné skupiny a mimovládne organizácie. Táto príručka vznikla za spolupráce Svetového fondu na ochranu prírody a Úradu americkej zahraničnej pomoci pri katastrofách²⁸. Tento manuál pokrýva celý rad kľúčových tém, medzi ktoré patrí napríklad analýza povodňových rizík, hodnotenie podnebia, formulovanie cieľov manažmentu povodňových rizík, výber metód, zapojenie komunity, mestské problémy a ďalšie. Manuál je sprevádzaný aj online školením o „zelených“ metódach ochrany pred povodňami prírodnými metódami. Metodika výcviku obsahuje kombináciu videí, prezentácií, individuálnych a skupinových participatívnych cvičení a scenárov. Toto školenie je k dispozícii na školiacom portáli WWF Adapt (Envirodom, 2016).

4.7.4 The Joint Initiative

Projekt, ktorý spája environmentálnych a humanitárnych aktérov, aby spolupracovali na minimalizácii environmentálnych príčin a dôsledkov kríz a zlepšovaní kvality a zodpovednosti humanitárnej pomoci. V rokoch 2017 a 2018 sa v rámci rozsiahlych konzultácií so zainteresovanými stranami v rámci Spoločnej iniciatívy pre koordináciu hodnotenia životného prostredia v humanitárnych akciách²⁹ zistilo, že environmentálno-humanitárna koordinácia zlepšuje životy a živobytie komunit postihnutých katastrofami a kvalitu a zodpovednosť humanitárnej reakcie. Avšak problém bol, že neexistovalo úložisko, ako priestor, ktorý by sa venoval životnému prostrediu v nástrojoch, zdrojoch a usmerneniach týkajúcich sa humanitárnych akcií. To dalo podnet na vznik tejto iniciatívy. Za realizáciu stojí spolupráca medzi agentúrami OSN, agentúrami USAID a ďalšími medzinárodnými organizáciami. Iniciatíva vznikla v roku 2017. Od roku 2019 sa partneri tejto spoločnej iniciatívy chystajú na nové hodnotenie humanitárnych obalov so zameraním na plasty. Medzi výsledky spoločnej práce v rámci Joint initiative patria nástroje REA a NEAT+, ktorým sa

---

²⁸ Je to organizačná jednotka v rámci Agentúry Spojených štátov pre medzinárodný rozvoj (USAID)

²⁹ Z anglického *The Coordination of Assessments for Environment in Humanitarian Action*, voľný preklad autorky

podrobnejšie venujeme v kapitole číslo 5. Ďalším výsledkom je pracovná skupina v rámci *Remote Environmental Data Analysis*. Táto spolupráca umožňuje účasť environmentálnych aktérov na humanitárnych analýzach prostredníctvom účasti v pracovnej skupine. Skupina pracuje na rýchlej identifikácii a analýze najdôležitejších environmentálnych problémov, relevantných pre konkrétnu reakciu a na zabezpečení ich začlenenia do procesu celkovej analýzy po humanitárnej kríze (EECentre, 2017).

The Environment in Humanitarian Action Connect, ako ďalší z výsledkov spolupráce, je online nástroj, ktorý spája humanitárny a environmentálny sektor. Cieľom je podpora environmentálne udržateľného manažmentu katastrof a vytváranie odolnejších systémov krízového riadenia. Je vyhľadávaným zdrojom pre aktérov v oblasti životného prostredia pracujúcich s humanitárnym systémom, ako aj pre humanitárnych aktérov, ktorí chcú vo svojom programovaní klásť väčší dôraz na otázky spojené so životným prostredím. Je štruktúrovaný do troch úrovní: pripravenosť, mimoriadne situácie s náhlym nástupom a zdĺhavé krízy. Tento digitálny nástroj je možné použiť v ktorejkoľvek fáze riadenia katastrof, od pripravenosti, až po zotavovanie. Tento nástroj je štruktúrovaný okolo humanitárneho projektového cyklu a zameriava sa na clustre a iné kľúčové tematické oblasti (EHA connect, 2020).

4.7.5 The Environmental Emergencies Centre

The Environmental Emergencies Centre je online nástroj, ktorý umožňuje rozvoj účinnej reakcie na environmentálne rozmery núdzových situácií. Táto platforma vznikla v roku 2012 z iniciatívy UNEP, OCHA a ďalších partnerov, ktorí sa zaoberajú danou témou. Používateľom poskytuje informácie, nástroje, školenia a poradenstvo. Zameriava sa na medzinárodné organizácie, občiansku spoločnosť, akademickú obec a súkromný sektor, ktoré sa chcú dozvedieť viac o pripravenosti a reakciách na environmentálne otázky. Táto stránka poskytuje niekoľko online vzdelávacích modulov. Interaktívne kurzy majú za úlohu predstaviť nástroje a účastníkov zapojených do prevencie a pripravenosti na katastrofy. Pomáhajú porozumieť celkovej integrácii životného prostredia do humanitárnej pomoci a učia ako rozvíjať vlastné hodnotenie FEAT. Jeden z kurzov sa zameriava konkrétne na životné prostredie v humanitárnej pomoci a poskytuje informácie o tom, ako začleňovať environmentálne aspekty do pomoci a zároveň zdôrazňuje potrebu propagovať a zvyšovať povedomie o životnom prostredí (EEC, 2020).

5 Fáza pomoci a obnovy

Fáza pomoci sa sústreďuje na okamžitú pomoc a na záchranu životov bezprostredne po katastrofe. Snaha humanitárnych aktérov je zabrániť strate na životoch, zabezpečiť zdravotnícku starostlivosť, prístup k jedlu a k pitnej vode. Ďalej sa zameriava na znižovanie zraniteľnosti postihnutej komunity a snaží sa naplňať základné životné potreby, ako vystopovanie nezvestných členov rodiny a implementuje aktivity z konkrétnych clustrov (All in diary, 2018, s. 26).

Fáza obnovy prepája humanitárnu a rozvojovú prácu a vytvára dlhodobú podporu pre obnovu normálneho života. Aktivity sa zameriavajú na rehabilitáciu verejných a sociálnych služieb, vzdelávanie a ochranu obyvateľstva. Ďalšie aktivity sa venujú rekonštrukcii a obnove infraštruktúry, bývania a environmentálnej a sociálnej oblasti. Fáza obnovy dáva príležitosť obnoviť kapacity vlády a postihnutej komunity. (All in diary, 2018, s. 26; EHA connect, 2020)

Systematická integrácia environmentálnych otázok do fázy pomoci a obnovy zvyšuje udržateľnosť humanitárnej pomoci. Chudobné krajiny a regióny s krehkou ekológiou sú vystavené vyššiemu riziku prírodných rizík a stavu nestability, čo vytvára začarovaný kruh degradácie. Prírodné, antropogénne a technologické riziká (alebo ich kombinácia), často poškodzujú životné prostredie priamo a spôsobujú škody na životoch a živobytí postihnutého obyvateľstva. Čím skôr sú environmentálne problémy začlenené do humanitárnej pomoci a obnovy, tým je pravdepodobnejšie, že sa dajú začleniť do celého humanitárneho programovania. Systematické začlenenie životného prostredia do humanitárnej pomoci zefektívňuje z dlhodobého hľadiska činnosť vo fáze obnovy, pozitívne prispieva k trvalo udržateľnému rozvoju, znižuje riziko katastrof a vytvára základ pre riešenie konfliktov, budovanie mieru a komplexnejšie a rýchlejšie zotavenie. Kľúčové oblasti, v ktorých by aktivity včasného zotavenia a rekonštrukcie mali brať do úvahy životné prostredie, zahŕňajú stavebníctvo, poľnohospodárstvo, nakladanie s odpadmi (vrátane opätovného použitia a využitia, recyklácie), používanie vody, hygiena, spotreba energie, tábory, bývanie a doprava (EHA connect, 2020).

5.1 Zelená pomoc³⁰

Zelená pomoc je prístup, ktorý IFRC využíva pri práci, ktorá kladie dôraz na väčšiu zodpovednosť voči postihnutým populáciám, aktívnou podporou alternatívnych riešení priaznivejších pre životné prostredie. Uvedomujú si, že záchrana životov musí vždy zostať prioritným cieľom akejkoľvek humanitárnej reakcie, avšak taktiež uznávajú, že musia prijať opatrenia na minimalizáciu svojich nepriaznivých vplyvov na okolité prostredie a ekosystémy. Zelená pomoc sa zameriava na zlepšovanie realizovaných postupov pred katastrofou a zároveň radí a vylepšuje postupy počas pomoci bezprostredne po katastrofe. Tento prístup sa snaží o tri dlhodobé výsledky. Prvým výsledkom je snaha o začlenenie environmentálnych faktorov do každého jedného z krokov HPC a zabezpečenie, že všetky humanitárne intervencie spĺňajú minimálne ekologické štandardy. Druhý výsledok sa zameriava na identifikáciu a zvládanie environmentálnych dopadov, ktoré vznikajú pri poskytovaní pomoci. Tretí výsledok má priniesť posilnenie environmentálnych faktorov prostredníctvom politiky, sietí a partnerstiev (IFRC, 2019).

5.2 Zelená obnova³¹

Zelená obnova je pojem, ktorý označuje prijímanie environmentálne vhodných postupov obnovy a rekonštrukcie po katastrofe, ktoré nevytvárajú ďalší tlak na životné prostredie. Vďaka tomuto postupu sa posilňujú ekosystémy, ktoré zabezpečujú živobytie a znižujú riziko katastrof v budúcnosti. S týmto pojmom je úzko spätý aj pojem *Build back safer and greener*, ktorý označuje aktivity realizované po katastrofe. Tento prístup dáva humanitárnym aktérom a komunitám príležitosť uskutočniť projekty, ktoré majú integrovanú environmentálnu zložku, aby sa tak stala bezpečnejšia. Môže to byť napríklad prestavba pomocou čistých energetických systémov. (Envirodm, 2017; Kuikel, 2017, s. 1-6)

5.3 HPC a životné prostredie

HPC je využívaný medzinárodným humanitárnym systémom pri poskytovaní pomoci a stanovuje postupnosť krokov, ktoré je potrebné podniknúť pri príprave, plánovaní, riadení,

---

³⁰ Z anglického Green response, voľný preklad autorky

³¹ Z anglického Green recovery, voľný preklad autorky

uskutočňovaní a monitorovaní humanitárnych reakcií. Využívanie HPC, ako základu pre riešenie environmentálnych problémov, pomáha humanitárnym aktérom efektívne fungovať v krízových situáciách. Používanie HPC umožňuje priame prepojenie environmentálnych faktorov do činností humanitárnej pomoci spôsobom, ktorý umožňuje praktické a rýchle akcie (EHA connect, 2020).

Koordinácia a informačný manažment sú nepretržitou činnosťou a základom všetkých prvkov HPC. Cieľom koordinácie je upraviť prebiehajúce humanitárne činnosti tak, aby riešili medzery, znížili duplicitu v úsilí reagovať a pomohli určiť a splniť prioritné potreby. Koordinácia je kľúčovým mechanizmom na začlenenie životného prostredia do humanitárnych akcií a systematická integrácia environmentálnych záujmov do pomoci musí byť koordinovaná vo viacerých odvetviach. Existujú dôležité činnosti súvisiace s koordináciou, ktoré významne napredujú v presadzovaní environmentálnych otázok, napríklad proaktívne nadväzovanie partnerstiev s medzinárodnými, národnými a miestnymi aktérmi v oblasti životného prostredia. Správa informácií je nevyhnutná na zabezpečenie toho, aby humanitárne organizácie počas núdzovej situácie pracovali s rovnakými alebo dopĺňujúcimi informáciami, čím sa zlepši humanitárna pomoc ako celok (EHA connect, 2020).

HPC stanovuje postupnosť krokov, ktoré by sa mali podniknúť pri príprave, plánovaní, riadení, uskutočňovaní a monitorovaní humanitárnych reakcií. V rámci EHA connect (2020) sú otázky životného prostredia priamo spojené s humanitárnym vedením a zdrojmi s odporúčaniami pre praktické a rýchle kroky, ktoré je potrebné prijať. Používanie HPC, ako základu na riešenie environmentálnych problémov v humanitárnej reakcii, pomôže aktérom v oblasti životného prostredia efektívne fungovať v krízových a katastrofických situáciách. Toto je jeden zo spôsobov, ako tento nástroj pomáha uľahčiť aktérom životného prostredia, aby boli schopní hovoriť humanitárnym „jazykom“, a posilnili svoje pochopenie humanitárneho systému. HPC by mal zahŕňať životné prostredie, a to v každom jednom bode.

Nasledujúce body predstavujú, ako sa životné prostredie môže integrovať do jednotlivých krokov HPC.

5.3.1 Analýza potrieb a hodnotenie

Zameriava sa na prehľad prioritných humanitárnych potrieb v postihnutej krajine alebo regióne. Pri analýze potrieb je potrebné porozumieť špecifickému kontextu v postihnutej oblasti. Identifikácia environmentálnych problémov zvyšuje povedomie a prispieva k

integrácii problematiky životného prostredia. Medzi dôležité environmentálne hľadiská pre analýzu situácie patria geografické následky, a teda aký negatívny dopad môžu mať environmentálne následky katastrofy na postihnutých ľudí a ako môžu environmentálne faktory prispieť k súčasnému riziku katastrof alebo konfliktom. Rôzne povahy katastrofy sťažujú rozsiahly zber údajov, čo znamená, že sa pravdepodobne vyskytnú rôzne medzery v informáciách o životnom prostredí. Vďaka analýze vieme určiť, ktoré z negatívnych environmentálnych dopadov sú kľúčové, a tým pádom predísť poškodeniu životného prostredia alebo naopak, vieme preň maximalizovať benefity. Do úvahy by sme mali brať aj potenciálne environmentálne problémy, ktoré môžu byť relevantné v danom projekte počas krízy (EHA connect, 2020).

Hodnotenie životného prostredia a celkovej situácie, poskytuje informácie pre strategické plánovanie a prispieva k vytvoreniu koherentnej, efektívnej a efektívnej humanitárnej reakcie. Počas humanitárnej krízy má hodnotenie životného prostredia zásadný význam pre prevenciu sekundárnych núdzových situácií, riešenie akútnych rizík pre ľudský život a zdravie, a tiež pozitívne prispieva k obnove a odolnosti postihnutých komunít. Existujúce environmentálne problémy, ako nadmerná ťažba prírodných zdrojov, môžu ovplyvniť spôsob poskytovania humanitárnej pomoci. Keďže sa s vývojom krízy bude meniť hĺbka, objem a typ potrebných informácií, je potrebné počas celého HPC aktualizovať environmentálne hodnotenia (EHA connect, 2020).

Existuje niekoľko nástrojov na hodnotenie environmentálnych následkov humanitárnych opatrení. Výber použitého nástroja závisí od rôznych kritérií, ako typ katastrofy; fáza, v ktorej sa hodnotenie vykonáva; typ projektu a intervencie; ľudský faktor; dostupné finančné zdroje a úroveň prístupu k odborným znalostiam o životnom prostredí (EHA connect, 2020).

Jedným z nástrojov je *Rapid Environmental Impact Assessment (REA)*³², metodológia využívaná pre rýchlu analýzu a hodnotenie environmentálneho kontextu v humanitárnej kríze. Jednak sa zameriava na environmentálne dopady krízy, ako aj na tie, spôsobené počas poskytovania pomoci. REA hovorí o tom, ako rýchlo a efektívne získať základné informácie o stave životného prostredia v oblasti humanitárnej katastrofy. Obsahuje 11 krokov zameraných na najhlavnejšie environmentálne otázky. Tieto kroky nemajú definovanú postupnosť, preto

---

³²S pojmom REA sa úzko spája aj pojem *Environmental Impact Assessment (EIA)*, ktorý sa využíva na identifikáciu možných environmentálnych dopadov pre bežné situácie alebo pre krízy, ktoré prebiehajú už dlhší čas (viac ako šesť mesiacov) (Kelly, 2004).

má byť ich využitie prispôsobené konkrétnej oblasti, katastrofe, finančným a ľudským zdrojom a typu intervencie. Niektoré z krokov REA sú základný kontext, faktory ovplyvňujúce environmentálne dopady, environmentálne hrozby katastrofy, hodnotenie situácie komunitou a identifikácia kritických problémov a aktivít (Kelly, 2005 a 2018).

Environmentálny skríningový nástroj *Nexus Environmental Assessment Tool (NEAT+)* umožňuje humanitárnym subjektom rýchlo identifikovať problémy týkajúce sa životného prostredia pred navrhnutím dlhodobějších zásahov v prípade núdze alebo obnovy. Vykonáva sa na platforme zhromažďovania údajov Kobo (na telefóne, tablete alebo počítači) a vytvára automaticky generovanú správu v programe Excel, ktorá kategorizuje riziká na vysoké, stredné a nízke, a tiež poskytuje súvisiace výpovede, ktoré môžu byť užitočné pri zmierňovaní. Pre identifikáciu potenciálne zhoršujúcich sa rizík prekrýva informácie špecifické pre jednotlivé činnosti, napríklad v programoch WASH, Shelter a Food Security. Nástroj NEAT+ bol úspešne testovaný a aplikovaný viac ako desiatkami humanitárnymi organizáciami v približne 20 operáciách po celom svete, ako napríklad environmentálna prieskumná misia v utečeneckom tábore Bidibidi v Ugande (EEC, 2020).

Flash Environmental Assessment Tool (FEAT) je nástroj „prvej pomoci“, ktorý identifikuje existujúce alebo potenciálne environmentálne vplyvy, ktoré po náhlych prírodných katastrofách predstavujú riziká pre ľudí, ľudské podporné funkcie a ekosystémy. Podporuje aktivity počiatočnej reakcie v prípade katastrofy a preventívne opatrenia. Nenahrádza dôkladné environmentálne hodnotenia, ktoré môžu byť vhodné v neskorších fázach v reakcii na katastrofu. FEAT tiež poskytuje informácie o fyzikálnych dopadoch na prírodné prostredie ako je erózia pôdy a prenikanie slanej vody. Na základe týchto informácií sa používatelia môžu rozhodnúť o počiatočných krokoch riadenia rizík v prípade katastrofy. Pomáha používateľom najmä včas a presne požadovať ďalšie, špecializované vybavenie alebo odborné znalosti na riešenie dopadov. FEAT pozostáva z troch hodnotiacich modulov, ktoré môžu byť použité nezávisle. Prvý výstražný modul pomáha vyhládať prítomnosť potenciálne vysoko rizikového zariadenia v postihnutej oblasti. Modul priorít, ako druhý, pomáha používateľom určiť objekty záujmu v oblasti. Posledný model, vybavenie a hodnotenie objektov, určuje riziká, ktoré predstavujú nebezpečné látky priemyselných zariadení, infraštruktúry, skladovacích nádrží a nákladných vozidiel. (Van Dijk, 2009; EECentre, 2020).

Sada nástrojov, ktorá pomáha vytvoriť *rámec pre reakciu, hodnotenie, monitorovanie a hodnotenie životného prostredia*³³ v operáciách súvisiacich s utečencami, bola vyvinutá UNHCR. Nástroje zabezpečujú systematický spôsob práce, ktorý zlepšuje riadenie a zabezpečenie obživy vysídlených osôb a miestnych komunít, reagujúcich na katastrofy v konkrétnom regióne alebo hostiteľskej komunite (EHA connect, 2020).

5.3.2 Strategické plánovanie

Jedná sa o definovanie stratégie a priorít pre poskytnutie pomoci. Do procesu strategického plánovania je dôležité zapojiť budovanie odolnosti postihnutej komunity. To znamená rozvíjať kapacity pre lepší manažment rizík, zamerať sa na zraniteľnosť a využiť obdobie obnovy na začiatok zmeny. V tomto bode vzniká potreba, aby odborníci na životné prostredie a klímu úzko spolupracovali a komunikovali s pracovníkmi pre strategické plánovanie (EHA connect, 2020)

Nástroj strategického plánovania Environment marker, slúži na identifikovanie potenciálnych pozitívnych a negatívnych dopadov humanitárnych projektov na životné prostredie. Je to jednoduchý systém, ktorý vytvoril UNEP v spolupráci s OCHA a bol využitý už v niekoľkých humanitárnych projektoch. Vďaka jednoduchému systému, v ktorom využívame písmená A, B a C a znamienko plus (+), vieme sledovať aký vysoký bude environmentálny dopad, čiže či sa jedná o neutrálny, stredný alebo vysoký dopad. Znamienko plus (+) definuje ako projekty v jednotlivých kategóriách A, B a C využívajú možné zlepšenia a zmiernenia negatívnych dopadov. Na základe miery dopadu sa hovorí o ďalších potrebných vylepšeniach a zmiernovaní. Vďaka tomuto nástroju je možné zabezpečiť, aby boli negatívne dopady humanitárnej pomoci na lokálne životné prostredie čo najviac znížené. Jednotlivé stupne sú charakterizované nasledovne:

- **A- Neutrálna miera dopadu:** Projekt má malý alebo žiadny dopad na životné prostredie. V projekte nie sú zahrnuté vylepšenia pre životné prostredie.
- **B- Stredná miera dopadu:** Projekt obsahuje škodlivé komponenty pre životné prostredie, ale zahŕňa iba zopár alebo žiadne zmiernujúce opatrenia.
- **C- Vysoká miera dopadu:** Projekt bude mať vysoké negatívne dopady na životné prostredie, ale nezahŕňa dostatočne zmiernujúce opatrenia.

(OCHA, 2019; Relief web, 2016).

---

³³ Framework for Responding, Assessing, Monitoring and Evaluating, známe pod skratkou FRAME

Stratégia CAME, ktorá slúži ako metodológia pre nástroj environment marker, obsahuje štyri kroky.

- **C:** Vytvoriť³⁴ kontext zistením, ktoré sféry môžu byť v rámci životného prostredia zraniteľné. Príkladom sú otázky: Ktoré sú základné environmentálne problémy v krajine/regióne/komunita? Nachádzajú sa v oblasti nejakej chránenej alebo ohrozené oblasti? Ako sú bežne využívané prírodné zdroje? Majú muži a ženy rozdielne priority v ich používaní?
- **A:** Zhodnotiť³⁵ v projekte potenciálne negatívne environmentálne dopady, v rámci zisteného kontextu. V tomto bode sa pýtame či projekt vytvára priame negatívne dopady na lokálne životné prostredie? Vytvára projekt nepriame negatívne dopady na životné prostredie?
- **M:** Zmierniť dopady cez upravenie projektového dizajnu alebo cez kompenzáciu negatívnych dopadov. Pýtame sa ako môžeme zabrániť priamym a nepriamym dopadom alebo ich znížiť? Porovnávame skúsenosti z prípadových štúdií iných organizácií, ktoré sa venujú podobným aktivitám. Pre identifikáciu zodpovedných riešení je potreba konzultácie s lokálnymi komunitami a vládami.
- **E:** Zlepšiť³⁶ environmentálne benefity v projekte. Zameriavame sa na ďalšie vylepšenia použiteľné v projekte? Môžu byť plánované aktivity na skvalitnenie skombinované s inými sektormi? (výsadba ovocných stromov môže podporiť zvýšenie nutričných hodnôt projektu)
(Relief web, 2016)

5.3.3 Získanie zdrojov

Počas fázy mobilizácie zdrojov by sa malo vykonať preskúmanie potenciálnych environmentálnych vplyvov a príležitostí. To sa robí na základe predchádzajúcich environmentálnych hodnotení, s cieľom zabezpečiť, aby financované projekty a programy zohľadňovali priame aj nepriame dopady ich činností na životné prostredie. Tieto dôkazy umožňujú humanitárnym aktérom preukázať pádne dôvody pre aktivity zamerané na životné prostredie. Žiadosti o financovanie by mali konkrétne zahŕňať otázky životného prostredia a

---

³⁴ Z anglického *contextualise*, preklad autorky

³⁵ Z anglického *assess*, preklad autorky

³⁶ Z anglického *enhance*, preklad autorky

venovať náležitú pozornosť stavu prírodných zdrojov. Preto je dôležité zahrnúť environmentálne aktivity do návrhov, materiálov na zbierky a inštrukcií darcov. Je nepravdepodobné, že environmentálne projekty v súčasnosti dostanú vyhradené financovanie z rozpočtov na humanitárnu pomoc. Preto je dôležité, že sú v rámci každého humanitárneho sektora environmentálne vplyvy posudzované a monitorované zodpovednými organizáciami a agentúrami (EHA connect, 2020).

5.3.4 Implementácia a monitoring

Miera, do akej sú environmentálne aktivity integrované do humanitárnych programov závisí od začlenenia environmentálnych faktorov do pripravenosti, plánovania pomoci a mobilizácie zdrojov. Ak boli environmentálne aspekty vopred zvážené, existujú konkrétne aktivity na riešenie environmentálnych problémov a minimalizáciu dopadov počas fázy implementácie. Vo fáze implementácie je dôležitá určitá miera flexibility a schopnosti reagovať na environmentálne problémy, ktoré môžu počas krízy viesť k novým humanitárnym potrebám alebo môžu dokonca spôsobiť následné núdzové situácie. Monitoring preto zohráva dôležitú súčasť (EHA connect, 2020).

Monitorovanie činnosti počas poskytovania humanitárnej pomoci je dôležité, aby sa zabezpečilo, že sa skutočne dosiahli požadované účinky. Cieľom monitorovania je zvyšovať zodpovednosť voči postihnutej komunite, lokálnej vláde, donorom a verejnosti. Počas plánovania reakcie sa humanitárni aktéri zapojení do reakcie na humanitárnu krízu dohodnú na rámci monitorovania reakcie³⁷. Tento rámec pre monitorovanie reakcií vzniká na základe predchádzajúceho plánovania reakcií a nepretržite sleduje humanitárnu pomoc oproti prioritám stanoveným v plánoch reakcií. V rozsahu, v akom boli environmentálne činnosti zahrnuté do plánu, by sa mali stanoviť a monitorovať príslušné ukazovatele a ciele. Do rámca monitorovania možno zahrnúť aj konkrétne environmentálne ciele, ako je výstavba dočasných skladov odpadu alebo monitorovanie vodných zdrojov. Vďaka identifikácii možných negatívnych vplyvov na životné prostredie je možné vykonať úpravy činností. (Relief web, 2016; EHA connect, 2020).

---

³⁷ Z anglického Response monitoring framework (RMF), preklad autorky

5.3.5 Evaluácia

Evaluácia slúži na zhodnotenie výsledkov a vytvára prehľad oblastí na zlepšenie, keďže identifikuje najlepšie postupy a získané skúsenosti, ktoré poskytujú cenný pohľad. Získané informácie poskytujú príležitosť na zdokumentovanie a zdieľanie osvedčených postupov. Avšak v humanitárnych evaluáciách a analýzach zvyčajne chýba hodnotenie environmentálnych faktorov. Je to z toho dôvodu, že všeobecne je nedostatok zamerania na životné prostredie počas humanitárnej pomoci. Je ťažké hodnotiť alebo podať správu o tom, čo nebolo posúdené a implementované. To má za následok nedostatok poznatkov v celom sektore, ktoré by mohli v budúcnosti informovať o environmentálne udržateľnejších programoch. Okrem toho existuje všeobecná demotivujúca správa o dopadoch humanitárnych intervencií na životné prostredie, pretože tieto tendencie sú skôr negatívne ako pozitívne. V súvislosti s rastúcou výzvou na zvýšenie zodpovednosti je však rozhodujúce hodnotenie, či mala humanitárna pomoc negatívny vplyv na hostiteľské prostredie. Každá organizácia by mala mať svoje vlastné nástroje a mechanizmy na hodnotenie účinnosti reakcie a mala by do nich zahrnúť otázky udržateľnosti. Na medzinárodnej úrovni sa na posúdenie toho, či boli splnené humanitárne ciele pre konkrétnu reakciu, používa vzájomné hodnotenie medzi organizáciami. (EHA connect, 2020, Relief web, 2016)

6 Životné prostredie v clustroch

Začlenenie environmentálnych faktorov do konkrétnych clustrov vytvára príležitosť pre budovanie odolnosti komunít v prípade ďalšej krízy a prináša mnohé benefity. Zlepšenie zdravia a bezpečnosti postihnutej komunity cez znižovanie znečistenia vzduchu a vody. Ochrana a správa prírodných zdrojov, ktoré podporujú rybolov, cestovný ruch a pracovné príležitosti. (EHA connect, 2020; Envirodom, 2017)

Clustre zohrávajú dôležitú úlohu pri poskytovaní poradenstva humanitárnym organizáciám pri technickej implementácii a sú tiež schopné koordinovať prácu na prierezových otázkach. Stretnutia konkrétnych clustrov dávajú možnosť zdieľať informácie a sú dobrým miestom na získanie ďalších informácií o prioritných environmentálnych problémoch, ktoré môžu mať vplyv na implementáciu programu. Koordinátori clustrov sú zodpovední za začleňovanie všetkých prierezových otázok do práce ich clustrov alebo sektorov, a tiež za koordináciu s ostatnými clustrami, kde je to vhodné alebo relevantné (EHA connect, 2020).

Riešenia a inovatívne nápady ponúknuté v tejto kapitole za nezameriavajú iba na priamu fázu pomoci a obnovy, bezprostredne po humanitárnej katastrofe, ale majú motivovať k ich implementácii aj vo fáze pripravenosti a prevencie pred katastrofou.

Reakcia na tajfún Haiyan na Filipínach v roku 2013 je príkladom environmentálnej koordinácie naprieč odvetviami. V dôsledku tajfúnu boli vyvrátené státisíce kokosových paliem, ktoré zničili živobytie tisíckam poľnohospodárov. Dve z hlavných humanitárnych potrieb po búrke boli vypratávanie trosiek, čo umožnilo poľnohospodársku výrobu a obnovu obživy, a získavanie dreva na rekonštrukciu domov. Cluster včasného zotavenia v spolupráci s clustrom shelter, uznali príležitosť riešiť tieto potreby súčasne a zahájili projekt správy dreva. Táto medziclustrová iniciatíva sa zaoberala otázkou odpratávania trosiek a poskytovania práce a umožnenie obnovy obživy, aby bolo možné obnoviť poľnohospodársku činnosť. Súčasne sa vyrúbané stromy recyklovali, čo vytváralo zásoby dreva na rekonštrukciu a odrádzalo od odlesňovania, čo by mohlo viesť k ďalším negatívnym dopadom na prírodný ekosystém a ľudské živobytie (EHA connect, 2020).

6.1 WASH

Využívanie technológií, ktoré znižujú závislosť na vodných zdrojoch, zabezpečujú vyššiu kvalitu a kvantitu vody pre komunity a znižujú náklady na údržbu či využívanie

environmentálne zodpovedného nakladania s odpadom, tvoria len časť možných riešení (Envirodm, 2017, s. 1-2). Ak chceme, aby riešenia mali význam a aby boli v komunite prijaté, je dôležité zvyšovať verejné povedomie o týchto technológiách, ale aj o jednoduchých spôsoboch šetrenia vody v domácnosti (EHA connect, 2021).

Jednoduchými riešeniami pre manažment v tejto oblasti je napríklad zber dažďovej vody (na strechách domov, umelé jazerá, využívanie šedej vody³⁸ alebo ekologickej sanitácie). Vhodný odpadový manažment (rizikový odpad, ľudský odpad, zvieracie výkaly) pomáha pri prevencii škôd na životnom prostredí a na ľudskom zdraví. Riešením je presadzovať udržateľné využívanie prírodných zdrojov ako napríklad solárne vodné pumpy³⁹. Odpadový manažment nemôže byť iba krátkodobým opatrením. Cez kroky ako recyklácia, znova využitie či separácia sa znižujú negatívne dopady, a taktiež vzniká ďalší materiál pre fázu obnovy. Príkladom môže byť využitie betónových sutín na spevnenie vozovky. Dôležitú súčasť tvorí monitoring využitia podzemných vodných zdrojov, aby nebola prekročená prirodzená forma a rýchlosť zásobovania. (UNEP, 2018; UNEP/OCHA, 2014; EHA connect, 2020)

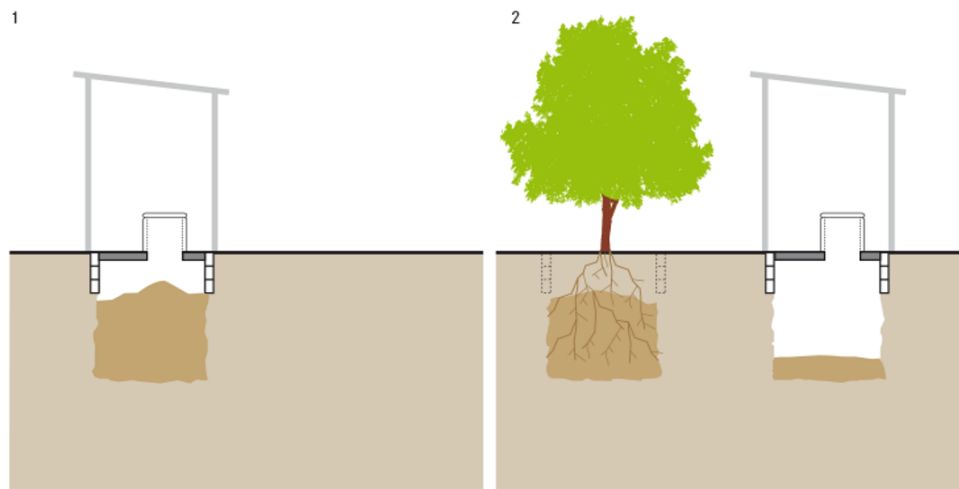
Konkrétnym príkladom ekologickej sanitácie môže byť projekt SSWM *Arborloo*, jednoduchý typ kompostovateľného záchodu. Výhodou tohto typu záchodu je, že táto plytká jama sa dá po naplnení využiť ako prirodzené miesto na výsadbu stromov, zatiaľ čo nosná konštrukcia sa presunie k novej jame. Predtým, než sa nainštaluje nosná konštrukcia sa do jamy vloží vrstva listia. Po každom použití záchoda sa výkaly zasypú malým množstvom pripravenej zeminy. Po naplnení jamy (zvyčajne 6 mesiacov) je vrch jamy zasypaný zvyškom zeminy a strom môže byť nasadený. Je jasné, že možnosť využitia tohto typu záchodov je možná iba v oblastiach, kde majú stromy šancu rásť. Taktiež je dôležité brať do úvahy umiestnenie záchodov, aby následne po vysadení nezavadzali a nepoškodzovali napríklad obytné časti. Výsadba stromov v týchto jamách môže byť krokom k zalesneniu oblasti, vďaka čomu je oblasť obohatená o nové zdroje obživy, ale môže to byť aj zdroj nových príjmov či

---

³⁸ Šedá voda, z anglického *grey water*, je voda z domácnosti napríklad z kúpeľne, kuchyne či umývačky riadu. Nečistoty, ktoré táto voda obsahuje znečisťujú a ohrozujú moria a rieky avšak pre rastliny na záhrade môže byť užitočným hnojivom. Takto sa voda vracia do jej prirodzeného kolobehu (Greywater Reuse, 2017).

³⁹ Tieto technológie by mali byť využívané primerane na kontext v danej oblasti a mali by byť jednoduché na ovládanie a údržbu.

kompenzácia nákladov. Sadiť sa môžu ovocné stromy, ale úspešne sa darilo pestovaniu paradajok a tekvice. (SSWM, 2020; EHA connect, 2020)

Obrázok 4- Arboloo (SSWM, 2020)

Firma *Envirosan* ponúka sanitačné systémy priateľské k životnému prostrediu, ktoré využívajú pokročilé technické prístroje. Ich produkty sú finančne dostupné a poskytujú hygienicky vhodné a bezpečné sanitačné riešenia pre likvidáciu ľudských výkalov. Okrem priamej výroby ich produktov sa zameriavajú aj na budovanie kapacít, vzdelávacie programy pre komunity a na zvyšovanie povedomia (Envirosan, 2021).

6.2 Prístrešie

Právo na dôstojný úkryt a prístrešie je jedno zo základných ľudských práv, aj v prípade humanitárnej katastrofy. Tieto príbytky sa pre postihnuté komunity stávajú dočasným domovom, avšak častokrát sa zmenia na trvalé bývanie, až na niekoľko rokov. Preto je potrebné, aby príbytky boli udržateľné, komfortné a odolné (AIDF, 2015).

Pri konštrukcii príbytkov je dôležité vyhľadávať lokálne zdroje, ktoré pochádzajú z oprávnených oblastí a nevytvárajú zvýšený risk poškodenia životného prostredia, ako napríklad zosuv pôdy, potopy, deforestácia a poškodenie infraštruktúry. Príkladom môžu byť udržateľne vyťažené drevo a pokrokové technológie, ako sú Soil-Stabilized Blocks (SSB) a Cement-Stabilized Blocks (CSB) (Relief web, 2016).

Materiál, použitý na príbytky by mal byť recyklovaný a ľahko znova použiteľný v prípade, že bude potrebné príbytky znova premiestniť, príkladom môžu byť trosky. Okrem materiálov treba brať do úvahy vhodné umiestnenie príbytkov. Malo by sa jednať o bezpečné

miesto, kde je dostatočný priestor pre provizórne latríny, zóny na umývanie a taktiež priestory pre vytvorenie malých záhrad, ktoré slúžia na zabezpečenie výživy. Táto vegetácia slúži aj na udržiavanie vody a ako prirodzená ochrana pred povodňami. V rámci manažmentu konštrukcií je dôležité zameriavať sa u vyškolených pracovníkov na prevenciu znečisťovania, pre zabezpečenie kvalitnej práce a efektivity vo využívaní zdrojov. (Envirodm, 2017; UNEP/OCHA, 2014; EHA connect, 2021).

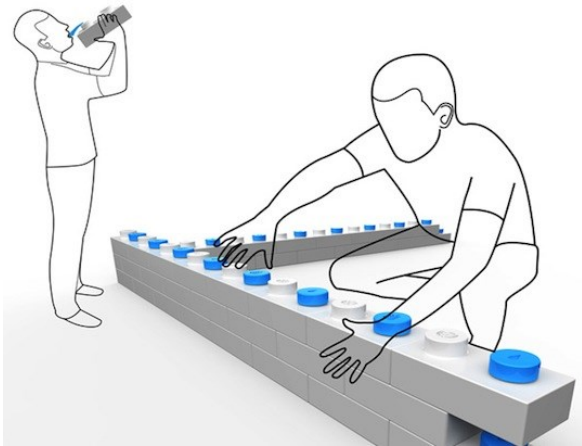
Populárnym vynálezom sa stali multifunkčné, Legom inšpirované tehly, ktoré v prvom rade slúžia na transport jedla a vody a následne sa dajú spájať a vytvoriť dočasný príbytok alebo podobné konštrukcie. Tento nápad bol realizovaný cez spoluprácu UNICEF a Psychic Factory (AIDF, 2015).

TrapBag je nízko nákladový vynález, ktorý bol vyvinutý ako kontrolná bariéra s cieľom ochraňovať životy a majetky v prípade prírodných katastrof. Využíva sa pri povodniach, eróziách pôdy, zosuvoch bahna alebo pri pretrhnutiach priehrad. Vreca *TrapBag* je ľahko rozložiteľný a vyrobený z tých najodolnejších materiálov. Zloženie je obohatené o recyklovaný plast, vďaka čomu je aj on sám recyklovateľný a nevytvára ohrozenie pre životné prostredie. Vrecia majú tvar päťuholníka a sú navzájom spojené, vďaka čomu vytvárajú dlhú a odolnú bariéru. Každé z vriec sa plní samostatne. Na plnenie sa využíva o 40% menej materiálu ako pre pieskom plnené vrecia. Využíva sa piesok, upláchnutý štrk alebo betón. Taktiež je výhodou že 30 metrov dlhá a meter vysoká bariéra *TrapBag* nahrádza približne 8000 vriec s pieskom (*TrapBag*, 2021).

NRS relief je firma, ktorá poskytuje riešenia v oblasti príbytkov, podstatných podporných položiek, solárnych technológií a viacúčelových stanov pre agentúry OSN, lokálne a svetové neziskové organizácie. Cieľom ich produktov je ochrana životov a zlepšenie podmienok pre tých, ktorí sú postihnutí katastrofou. Dôležitý bod ich vízie je ekonomická, sociálna a environmentálna zodpovednosť. Ich snahou je minimalizovať ekologickú stopu a znižovať emisie o vznikajúci odpad. Vo výrobe inovatívnych pomôcok využívajú recykláciu a znova použitie materiálov. Na svojej stránke ponúkajú katalóg výrobkov (*NRS relief*, 2021).

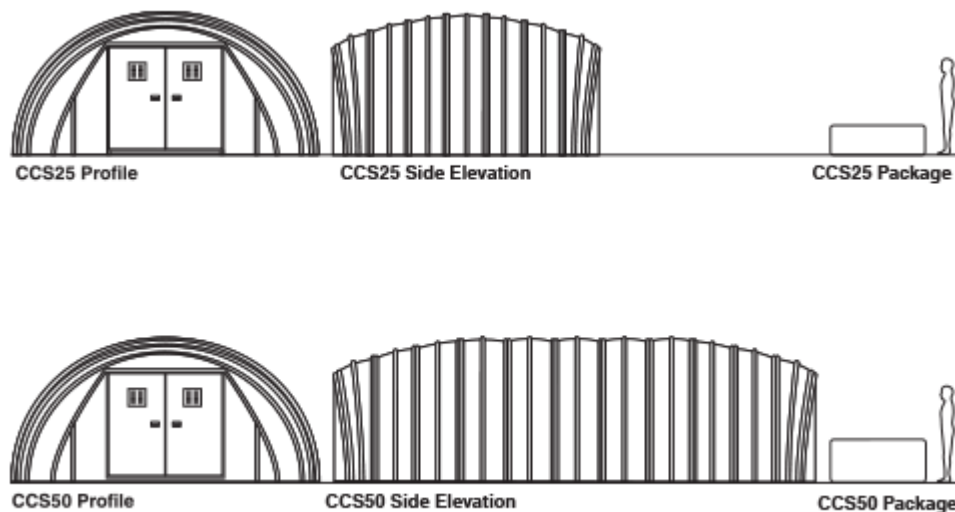
Concrete Canvas® Shelters sú jednoduché, ľahko skladovateľné, pevné príbytky a v podstate môžeme hovoriť o „budove“ vo vreci. Je zostrojený so zlomkov stavebných materiálov, potrebných na stavbu budov s rovnakými schopnosťami. Rozkladajú sa formou nafúknutia vďaka vzduchu alebo vode, čo vytvára robustné, ale pritom ľahké konštrukcie. Majú dlhšiu životnosť než bežné stany, viac než 10 rokov. Tlaková štruktúra CCS bola vymodelovaná tak, aby bola pokrytá pieskom alebo zeminou, čo poskytuje ďalšiu tepelnú

hmotu a izoláciu. Je možné ich medzi sebou spájať a vytvárať väčšie príbytky. (CC shelters, 2017; Combat concrete)

Obrázok 5- Lego tehly (Unicef, 2014)

Obrázok 6 - TrapBag bariéra použitá pri povodniach (TrapBag, 2021)

Obrázok 7- Concrete Canvas shelter, rozmery (CC shelter, 2017)

6.3 Potravinová bezpečnosť

Životné prostredie, živobytie a potravinová bezpečnosť sú na sebe závislé, a to aj v prípade humanitárnej katastrofy, kedy potravinová bezpečnosť zabezpečuje adekvátne zásobovanie jedla a výživy. Zdravý a produktívny ekosystém je dôležitý pre komunity, ktoré sú na životné prostredie odkázané. Programy potravinovej bezpečnosti vnímavé na životné prostredie a na klimatické podmienky podporujú udržateľnosť humanitárnej pomoci (EHA connect, 2021).

Na problémy spojené s tepelnou úpravou jedla odpovedá *Global Alliance for Clean Cookstoves*. Ich snahou je nahradiť tradičné variče, ktoré vytvárajú mnoho nepriaznivých dopadov na životné prostredie. Svoju činnosť orientujú na testovanie varičov od rôznych partnerov ich aliancie a následne zhodnotia ich účinnosť a negatívne dopady na zdravie a životné prostredie. Nové a efektívne variče poskytujú energeticky výhodné riešenia a znižujú využitie paliva o 30% až 60%, vďaka čomu sa tvorí menej skleníkových plynov. Najnovšie dôkazy hovoria o 50% - 90% znižovaní emisií sadzí⁴⁰, čo prispieva k obmedzeniu globálneho otepľovania. Ich stránka www.cleancookingalliance.org ponúka katalóg otestovaných varičov, ktoré poskytujú základné informácie ku konkrétnym varičom pre stakeholderov (Clean cooking alliance, 2020). Okrem výberu variča je dôležité sa zamerať aj na suroviny, ktoré sú postihnutej komunite poskytnuté na varenie. Efektívne techniky varenia zahŕňajú napríklad namáčané strukoviny, keďže zvyčajne práve tie majú dlhú dobu varenia. (EHA connect, 2020; UNEP/OCHA, 2014)

Príkladom efektívnych varičov je značka *Ecozoom*. Tieto kvalitné variče majú vysoký dopad na znižovanie deforestácie, keďže znižujú spotrebu paliva až o 70%, a tak isto vytvárajú o 60% menej dymu, čo má priaznivé dopady na ľudské zdravie a ovzdušie (Ecozoom, 2014).

Zariadenie *Wakati* patrí medzi inovatívne riešenia pre znižovanie spotreby energie a tvorby odpadu v rámci potravinovej pomoci. Tento prístroj, ktorý nahrádza chladničku, využíva ventilátor poháňaný solárnou energiou na postupné odparovanie vody a vytvára sterilizovanú mikroklimu. Vďaka tomuto riešeniu zostáva jedlo čerstvé až o desať dní dlhšie (Materialise, 2021).

Agrikultúra sa podieľa na potravinovej bezpečnosti a aj v tomto smere je dôležité osvojovať si inovatívne riešenia, ktoré prispievajú k znižovaniu negatívnych dopadov na životné prostredie. Príkladom je využívanie chemických zložiek v humanitárnej pomoci, napríklad pri ochrane dodávanej potravinovej pomoci. Síce je ich využitie v niektorých situáciách nevyhnutné, avšak pri nesprávnom manažmente môžu spôsobiť veľké škody na zdraví a na životnom prostredí. Alternatívnymi riešeniami sú napríklad mechanické metódy

---

⁴⁰ Black carbon alebo sadze je jedna zo zložiek, ktoré znečisťujú ovzdušie a prispievajú ku klimatickým zmenám. Vzniká pri nedokonalom spaľovaní fosílnych palív, dreva a iných palív. Má priame a nepriame dopady na klímu, agrikultúru a ľudské zdravie (CCA coalition, 2016).

(ničenie škodcov manuálne alebo využitím tepla/chladu), využitie odolných plodín, biologické metódy (ochrana prirodzených nepriateľov škodcov) a iné. (EHA connect, 2020)

Obrázok 6- Ecozoom (Ecozoom, 2014)

Obrázok 7- Wakati (AIDF, 2015)

Ak hovoríme o odolných plodinách, príkladom môže byť *Scuba rice*. Tento nový typ ryže dokáže prežiť až dva týždne úplného ponorenia do vody a vďaka tomu poskytnúť poľnohospodárom ochranu pred krátkodobými povodňami. Napríklad v Bangladéši a Indii, kde sa tento nový typ ryže úspešne používa, sa bežne stávalo, že sa kvôli povodňam ročne znehodnotilo okolo 4 ton ryže (Clayton, 2010, s. 1).

Agroforestry⁴¹ mení neudržateľné spôsoby spravovania zeme a produkcie poľnohospodárskych výrobkov. Jedná sa o systém, kde sa poľnohospodárske plodiny pestujú a zvieratá chovajú na miestach, kde rastú dlhoročné dreviny (palma, bambus, stromy) v určitej forme priestorového usporiadania alebo časovej postupnosti. Taktiež ho môžeme definovať ako dynamický, ekologicky založený systém riadenia prírodných zdrojov, ktorý integráciou stromov na farmách a v poľnohospodárskej krajine diverzifikuje a udržuje produkciu. Tento systém sa stal riešením environmentálnych, ekonomických a sociálnych problémov a prináša do týchto sfér celý rad benefitov (FAO, 2015).

Pre zdravé životné prostredie sú lesy neodmysliteľnou súčasťou, a preto je opätovné vysádzanie stromov tak dôležité. Avšak bežné spôsoby výsadby stromov nemusia byť vždy úspešné kvôli nedostatočným technickým kapacitám a prírodným podmienkam. Preto

---

⁴¹ Iné názvy sú *evergreen agrikultúra*, *agroekológia* a *climate-smart ekológia*

UNHCR spolupracovalo s *Land Life Company*, sociálnym podnikom, ktorý využíva najmodernejšie techniky zalesňovania. Spoločne vytvorili technológiu, ktorá podporuje prežitie mladých stromov, zatiaľ čo znižuje spotrebu vody a výdavky spojené s reforestáciou. Nová technológia sa využije v projektoch realizovaných v deviatich utečeneckých táboroch v regióne Biely Níl v Sudáne. V pláne je vysadiť a obnoviť okolo 100 ha zeme cez vytvorenie udržateľného agroforestry systému. Súčasťou sú vzdelávacie kurzy a kurzy na budovanie kapacít pre utečencov (Innovasjon Norge, 2019)

6.4 Zdravie

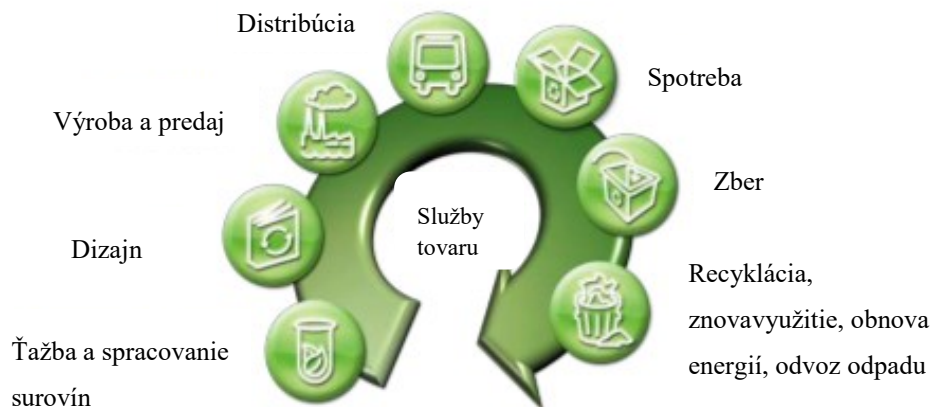
Zdravé životné prostredie tvorí dôležitú časť verejného zdravia. Kvalita vody či znečistenie ovzdušia priamo vplývajú na zdravie ľudí. Zároveň však majú aktivity zdravotníckeho sektora pri poskytovaní humanitárnej pomoci negatívne dopady na životné prostredie. Medzi dôležité opatrenia kliník a iných zariadení, v prípade zdravotníckeho odpadu z nemocníc, patrí separovanie a manipulácia s odpadom podľa medzinárodného postupu. Osoby, ktoré s odpadom narábajú by mali byť školené. Efektívnym riešením je úzke prepojenie so sektorom WASH, keďže práve on je kľúčom pre znižovanie environmentálnych rizík. (EHA connect, 2020; UNEP/OCHA, 2014).

Prenosný sterilizátor *Eniware* je technológia, ktorá slúži na sterilizáciu zdravotníckych nástrojov bez použitia vody alebo externého zdroja energie. Funguje to vďaka NO₂ (oxid dusičitý), ktorý vzniká cez chemickú reakciu. Tento plyn má efektívne a bezpečné účinky, ako chemický sterilizátor, keďže sa ukázal ako účinný prostriedok v boji proti mikroorganizmom ako baktérie, vírusy a spóry. Oxid dusičitý funguje aj pri bežných teplotách a tlaku, a tiež sa ukazuje ako oveľa bezpečnejší, než iné podobne sterilizanty, ako napríklad peroxid vodíka či oxid chloričitý (Eniware, 2020).

Prístroj *Surechill* je odolná a spoľahlivá technológia, ktorá slúži ako mrazička zdravotníckych vakcín alebo ako skladovací priestor krvi. V mnohých častiach sveta nie je možné udržiavať vakcíny a inú medicínu pri odporúčanej teplote 2 - 8°C, preto je tento prístroj, ktorý má permanentnú teplotu 4°C, vhodným riešením. Výhoda je, že Surechill nie je závislý na elektrickej energii, preto nie je výpadok prúdu žiaden problém. Vďaka tejto schopnosti šetrenia energie je prospešný pre planétu a od roku 2011, kedy bol vyrobený prvý Surechill mraziak, pomohol v 49 krajinách (Surechill, 2019).

6.5 Logistika

Pojem *zelená logistika*⁴² sa stáva čoraz dôležitejším pojmom v rámci humanitárnej logistiky a humanitárneho manažmentu. Hlavným cieľom zelenej logistiky je implementovať činnosti v celom dodávateľskom reťazci takým spôsobom, aby boli uspokojené potreby príjemcov a náklady na životné prostredie boli znížené v maximálnej možnej miere. V minulosti sa pojem „cena“ vzťahoval iba na finančnú stránku, avšak dnes sa cena spája aj s vonkajšími dopadmi logistiky na životné prostredie, znečistenie ovzdušia, znehodnocovanie pôdy, hluk a nakladanie s odpadom. Zelená logistika povzbudzuje stakeholderov, aby brali do úvahy dopady ich aktivít a činov na životné prostredie. Dôležitú úlohu zohráva prístup, ktorý sa vzťahuje na nakladanie s odpadom. Ide o celkovú reorganizáciu distribučného systému. Konkrétne kroky prístupu sú nasledujúce: prevencia, minimalizovanie, znova použitie, recyklovanie, navrátenie energií a zväzanie odpadu, ako posledný krok, v prípade, že nie je iná možnosť. Podobný je aj prístup „od kolisky ku kolíske“,⁴³ ktorý sa zameriava na minimalizáciu odpadu alebo jeho úplné odstránenie, keďže sa snaží o uzatvorenie slučky na produkte. (EHA connect, 2020; UNEP/OCHA, 2014; Logistics Operational Guide, 2011; Chan, 2014, s. 15)

Obrázok 8- „Od kolisky ku kolíske“ (EPLCA, 2014)

Inovatívna technológia *Life-bed* je nafukovací, hygienický, komfortný a najmä ľahký matrac. Táto podložka sa dá nafúknuť v priebehu pár minút. Vynálezca Charles Nielsen vytvoril túto alternatívu pre tradičný matrac s cieľom zjednodušiť skladovanie

⁴² Z anglického green logistic, taktiež známa ako udržateľná logistika, preklad autorky

⁴³ Z anglického „cradle to cradle“, preklad autorky

a premiestňovanie matracov. Matrace sú 100% recyklovateľné a výhoda je, že pri spaľovaní nevznikajú nebezpečné plyny, ale CO₂ a vodné pary, keďže je bežné, že matrace sa po ukončení používania zvyknú spaľovať. Problémy so zbavovaním sa materiálov, ktoré sú využité iba raz, sú bežné. Využívať produkty, ktoré sa jednoducho recyklujú je základom pre zelenú logistiku. (Life-bed, 2014; Logistics Operational Guide, 2011)

Organizácie, ktoré využívajú systém environmentálneho manažmentu⁴⁴ sa pokúšajú monitorovať svoju činnosť a negatívne dopady, ktoré ich činnosť spôsobuje. Do realizácie pomoci sa snažia zakomponovať inovatívne riešenie. Príkladom je monitorovanie spotreby paliva pre vozidlá. Využívanie *Fleet Management* softvéru zas zlepšuje vizibilitu správy spotreby paliva a znižuje cenu⁴⁵. Tento systém prináša detailné údaje o spotrebe paliva, o tvorbe emisií CO₂. Vďaka tomu je možné znižovať dopady využívania vozidla. (Chevin fleet, 2021; Logistics Operational Guide, 2011)

Ďalší spôsob ponúka *Fleet Forum* cez ich nástroj *Clean Fleet*, ktorý vznikol v roku 2006 za spolupráce UN Environment a TNT. Fleet forum vytvára priestor, kde môžu organizácie zdieľať nové nápady, zdroje, venovať sa cestnej bezpečnosti a vedie pozornosť ku kritickým záležitostiam a zároveň týmto organizáciám ponúka tréningy a konzultácie. Uvedomujú si dôležitosť životného prostredia, pretože efektívny manažment dopravných prostriedkov prináša „zelenú“ efektivitu. Clean Fleet slúži ako environmentálna kalkulačka, ktorá pomáha vytvárať stratégie znižovanie environmentálnych dopadov pre dopravné prostriedky humanitárnych aktérov (autá, kamióny, motorčky a generátory). Prvý krok zahŕňa zadanie základných informácií o dopravnom prostriedku a následne Clean Fleet kalkulačka vyhodnotí negatívne dopady a ponúkne odporúčania pre zmiernenie týchto dopadov (Fleet Forum, 2018).

Podpora využívania obnoviteľných zdrojov energií a energeticky efektívnych zariadení a prístrojov vedie k znižovaniu závislosti na tradičných zdrojoch paliva (Envirodm, 2017, s. 2).

Ecos PowerCube je najväčší prenosný solárny generátor. Tento systém je schopný zabezpečiť internetové pripojenie, čistú vodu alebo satelitnú komunikáciu. Elektrická energia, generovaná slnečnou energiou je schopná napájať vonkajšie systémy ako nemocnice alebo školy. Získaná energia je uložená v integrovaných batériách. Ecos PowerCube a dá sa

---

⁴⁴ Z anglického Environmental management system, preklad autorky

⁴⁵ Jedná sa o cenu ako financie a cenu ako negatívne dopady využívania motorového vozidla.

jednoducho transportovať, preto je využívaný vo vojenskom a najmä humanitárnom sektore (Ecosperetech, 2020).

*Ekologickejšie modré baretky*⁴⁶ je nová stratégia, ktorú sa snažia UNEP v spolupráci s mierovými silami OSN implementovať do svojej činnosti od roku 2017. Cieľom stratégie je do roku 2023 pokračovať s víziou mierových síl, ktorá hovorí o snahe realizovať zodpovedné misie, ktoré dosahujú maximálnu účinnosť pri využívaní prírodných zdrojov a pracujú s minimálnym rizikom pre ľudí, spoločnosti a ekosystémy a zároveň prispievajú k pozitívnemu vplyvu na tieto zdroje. UNEP podporí tento projekt tým, že poskytne technickú podporu a rady v oblasti energií (obnoviteľná energia a energetická efektívnosť), v oblasti odpadového manažmentu a narábania s nebezpečným odpadom a v oblasti nakladania s vodou. Taktiež získajú znalosti v oblastiach ochrany biodiverzity a začleňovaní životného prostredia do plánovania pomoci. Dôležitú súčasť tvorí systém environmentálneho manažmentu, ktorý sa zameriava na zber informácií, logistiku, finančnú zložku a vzdelávanie v oblasti ekologických stratégií. Potreba novej stratégie vznikla na základe hodnotenia pätnástich mierových misií, ktoré sa zameriavala na osvedčené postupy a výzvy v súvislosti s ich dodržiavaním. Finálny report hovorí o mnohých pozitívnych vývojoch, avšak vykonávanie mierovej politiky bolo vcelku obmedzené, preto vznikla výzva na postupnú zmenu v technologických investíciách a odbornej príprave (UNEP, nedatované).

6.6 Manažment táborov

Utečenecký tábor Sherkole⁴⁷ na východe Etiópie je príkladom toho, že aj na takomto mieste môžu fungovať projekty na ochranu životného prostredia. Sudánski utečenci dokázali navrátiť hodnotu zemi a okolitej prírode. Konzervácia dreva tvorila dôležitú súčasť každodenného života v tábore. Jednak fungovala kampaň na podporu výsadby stromov v oblasti o rozlohe 349 hektárov. Vysadené stromy slúžili ako zdroj potravy a zdroj príjmov. V komunite sa učili o hodnote dreva, o tom ako sa starať o lesy a ako ich udržiavať. Na stavbu prístreškov a na kúrenie zbierali mŕtve drevo, čiže vetvy a konáre popadané zo stromov. Okrem toho využívali účinné variče, ktoré spotrebujú menšie množstvo dreva. Mladí z tábora

---

⁴⁶ Z anglického *Green the Blue helmets*, voľný preklad autorky

⁴⁷ Utečenecký tábor Sherkole sa opäť po niekoľkých rokoch obnovil a poskytuje útočisko ľuďom zo Sudánu a Južného Sudánu (UNHCR, 2018). Príklad v tejto práci sa vzťahuje na utečenecký tábor fungujúci ešte v roku 2010.

vytvárali skupiny, ktoré vzdelávali komunity o životnom prostredí a o jeho ochrane. Ich prístup k životnému prostrediu a k starostlivosti o okolie mal taký úspech, že im miestna komunita darovala ďalších 49 hektárov pôdy. Miestna komunita vedela, že po odchode utečencov sa im táto úrodná pôda vráti. Sudánski utečenci sa v tábore naučili novým znalostiam a schopnostiam, ktoré boli po návrate domov schopní implementovať do každodenného života (UNHCR, 2010). Ďalší pozitívny príklad z Etiópie bol projekt, v ktorom boli tri somálske utečenecké tábory v regióne Jijiga zásobované etanolovými varičmi. Projekt bol spustený v roku 2006 a zlepšil život viac než 6000 rodinám. Tento varič totiž horí bez dymu alebo sadzí, ľahko sa používa a prevádzka je cenovo dostupná. Variče sú stabilné a palivo sa bezpečne skladuje v nehorľavej nádrži, čo obmedzuje riziko požiaru. Etanol sa získava z miestneho cukrovaru a jeho distribúcia utečencom, záleží na veľkosti rodiny. Tento projekt znížil zber palivového dreva, zvýšil bezpečnosť žien a detí, zlepšil kvalitu vnútorného ovzdušia v domovoch utečencov, uvoľnil deťom čas na školskú dochádzku a pozitívne ovplyvnil prírodné prostredie obklopujúce tábor (Türk, 2015, s. 17)

Nakladanie s plastovým odpadom (plastové tašky, plastové fľaše, kanistre a plastové obaly) je v utečeneckých táborech veľkým problémom. Preto sa Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov rozhodol začať s projektom v troch utečeneckých táborech v Keni a v Etiópii. Problém s plastovým znečistením v utečeneckom tábore Kakuma v Keni nie je taký zjavný, odkedy je vydaný zákaz na používanie plastových tašiek. Avšak stále je veľké množstvo plastov spaľovaných, čo je pre životné prostredie veľká záťaž. Utečenecké tábory Melkadida a Jijiga v Etiópii sú plné odpadu a plastových tašiek, ktoré sú ľahko odvieť za hranice tábora do voľnej prírody. Zmapovanie situácie plastového odpadu tvorilo prvú časť projektu, aby sa zistilo, aké sú možnosti jeho znovu využitia a recyklovania. Predpokladá sa, že tento projekt posilní ekonomický rast a zamestnanosť v komunitách. Cathrine Ecbko z nórskej organizácie Inžinieri bez hraníc spolupracuje s UNHCR a s ďalšími inžiniermi. Vďaka zmapovaniu situácie zistili, že plastový odpad by sa mohol dať využiť na vytvorenie stoličiek a iného nábytku, ako stavebný materiál, kde by sa plastové fľaše plnili pieskom a slúžili by ako tehly (eko-tehly), umývadlá, vedrá a lavóry. Pri mapovaní pre nich bolo dôležité získať informácie priamo od ľudí z tábora, preto navštevovali ľudí doma, pýtali sa na trhu a sledovali, čo sa tam najviac predáva. Výroba recyklovaných produktov začala už v roku 2019, a tento projekt inšpiroval aj ďalšie organizácie a firmy v hľadaní inovatívnych riešení problému s plastovým znečistením (NGI, 2019).

Utečenecký tábor Dadaab v Keni je domovom pre približne 240 000 utečencov, prevažne zo Somálska. Aj tu je jeden z najväčších problémov znečistenie plastami. Plast sa bežne likviduje formou spaľovania, čo prispieva ku vzniku skleníkových plynov a k otepľovaniu planéty. Preto vznikla spolupráca medzi IFRC a Spoločnosťou kenského červeného kríža, vďaka ktorej sa začali riešiť naliehavé environmentálne, sociálne a ekonomické problémy v tábore. Od novembra 2016 je rozbehnutý inovatívny projekt recyklácie, ktorý rieši nepriaznivú situáciu znečistenia tábora plastami. Vďaka kampani zapojili utečencov aj lokálnu komunitu do zberu plastov. Následne sa tento plast triedi, potom sa predspracuje a následne sa predáva recyklačným spoločnostiam v Nairobi. Predspracovanie znamená, že sa odpad rozdrví na granule, a tak sa stáva surovinou, ktorá sa dá opätovne použiť na iné účely. Takto sa znižuje potreba ťažby primárnych zdrojov. Odkedy bol projekt spustený, v tábore sa podarilo vyzbierať viac ako 8 ton plastov (ICRC, 2018).

Podobný projekt rozbehol aj tím nadšencov z Rakúska, nazvaný *Plasticpreneur*. Vyrábajú jednoduché prístroje na recykláciu plastov a následnú výrobu recyklovaných produktov. Tieto prístroje sú jednoduché na obsluhu aj údržbu. Výhodou je, že majú dlhú životnosť a vďaka ich rozmerom je jednoduchá aj preprava. Ich materiál poskytuje aj predlohy na tvorbu strešných krytín, hrnčiekov, detských počítačiek alebo dekorácií. Okrem týchto prístrojov ponúkajú tréning podnikateľských zručností. Cez tieto kurzy sa ľudia môžu inšpirovať ako tvoriť, plánovať a realizovať vlastné projekty. Na svojej stránke uvádzajú, že ich produkty sú využívané v 35 krajinách. V decembri 2020 rozbehli projekt v utečeneckom tábore Kakuma v Keni, vďaka ktorému sa komunite darí recyklovať veľké množstvo plastov a nespáľovať ich (Plasticpreneur, 2021).

Innovation Norway (2020) predstavuje projekt *CAMP+*, ktorý má vytvoriť prvý utečenecký tábor pozitívne zameraný na klímu. Tento projekt predstavuje prístup, ktorý zahŕňa manažment prírodných zdrojov, odpadový manažment, využívanie udržateľných zdrojov energií, udržateľné palivá na varenie, klimaticky inteligentné systémy poľnohospodárstva a výroby potravín. Tento model prepojí osvedčené riešenia a programy s novými inovatívnymi technológiami. Cieľom je vytvoriť model sebestačného utečeneckého tábora s pozitívnym prístupom ku klíme, ktorý produkuje udržateľné potraviny a čistú energiu pre minimálne 100 000 utečencov.

Záver

Táto bakalárska práca sa zaoberala prepojením životného prostredia a humanitárnej pomoci vo všetkých jej fázach. Cieľom tejto práce bolo predstaviť negatívne dopady humanitárnej pomoci na životné prostredie a formulovať odporúčania zamerané na redukovanie a zlepšenie ich následkov. Práca dokazuje, že integrácia životného prostredia do procesu poskytovania humanitárnej pomoci je dôležitá. Dokazuje to aj záujem humanitárnych aktérov vzdelávať sa v tejto oblasti, využívať nové prístupy a tiež príklady dobrej praxe. Integrácia životného prostredia do humanitárnej pomoci totiž prináša dlhodobý pozitívny efekt, ktorý môže znižovať potrebu poskytovania humanitárnej pomoci. Pre dosiahnutie vytýčeného cieľa bola použitá metóda kompilácie.

Prvá kapitola predstavila pojmy ako humanitárna pomoc a s tým spojený humanitárny projektový cyklus, životné prostredie a charakterizovala clustrový systém. Vysvetlenie týchto pojmov pomáha čitateľovi porozumieť kontextu tejto práce. Ďalšia kapitola sa venovala prepojeniu humanitárnej pomoci a klimatických zmien. Práve táto časť práce priniesla iný pohľad na toto prepojenie, keďže mnohí zastávajú názor, že klimatické zmeny sú príčinou mnohých humanitárnych katastrof. Kapitola načrtla, aké negatívne dopady spôsobuje humanitárna pomoc na životnom prostredí. Vďaka vybraným clustrom, z vyššie spomínaného clustrového systému, vznikol popis konkrétnych negatívnych dopadov pre vybrané clustre. Najčastejšie spomínaný problém bola deforestácia v okolí utečeneckých táborov z dôvodu výstavby príbytkov z dreva alebo z dôvodu využitia dreva ako palivového materiálu.

Tretia kapitola priniesla pohľad na potrebu integrácie životného prostredia do humanitárnej pomoci. V tejto kapitole sa spomína koncept Do no harm, a taktiež bližšie vysvetľuje koncept znižovania rizika katastrof, ktorý tvorí ideálnu možnosť na zakomponovanie environmentálnych riešení do všetkých fáz humanitárnej pomoci.

Nasledujúce dve kapitoly sú zamerané na koncept znižovania rizika katastrof, konkrétne na fázy pred a po katastrofe, pričom každá jedna prináša možnosti zapojenia environmentálnych riešení. Fáza pripravenosti a zvládania v kapitole štyri sa jednak venuje všeobecnej charakteristike, a zároveň ponúka sedem podkapitol zameraných na rôzne oblasti, ako zvyšovanie povedomia o rizikách, monitoring rizík, informačný manažment a v neposlednom rade vzdelávanie a tréningy. Jednak je to príručka Sphere, ktorá o tejto téme pojednáva, a tiež webová stránka Environmental emergencies centre, ktorá ponúka viacero

online kurzov pre získanie nových znalostí v tejto oblasti. Práve tie tvoria nevyhnutnú časť pri implementácii životného prostredia do humanitárnej pomoci. Piata kapitola približuje pojmy zelená pomoc a zelená obnova, čiže aktivity v rámci týchto fáz, ktoré sú environmentálne zamerané. Fáza pomoci je prepojená s humanitárnym projektovým cyklom, a táto kapitola ponúka detailnejšiu charakteristiku konkrétnych častí tohto cyklu. Tieto charakteristiky obsahujú aj možné kroky, ktoré pomáhajú pri implementácii životného prostredia do humanitárnej pomoci.

Posledná šiesta kapitola popisuje inovatívne nápady a riešenia, ktoré sa postupne implementujú v rámci vybraných clustrov. Veľkú časť inšpiratívnych príbehov prinášajú utečenecké tábory. Riešenie a spracovanie plastového odpadu a jeho následné spracovanie dáva možnosť výroby zaujímavých produktov, ale najmä prináša nové pracovné miesta pre ľudí z tábora.

Táto bakalárska práca môže slúžiť ako inšpirácia pre všetkých aktérov humanitárnej pomoci, ale tiež pre väčšiu informovanosť širšej spoločnosti. Inovatívne nápady a riešenia, ktoré sa dajú implementovať do humanitárnej pomoci sa neustále vyvíjajú a pribúdajú, preto je potrebné sledovať aktuálnosť dostupných materiálov.

Zoznam obrázkov

<i>Obrázok 1- Humanitárny projektový cyklus (OCHA, 2016) .....</i>	<i>10</i>
<i>Obrázok 2- Rozdelenie na jednotlivé clustre (EHA connect, 2020).....</i>	<i>11</i>
<i>Obrázok 3- Koncept znižovania rizík katastrof (All in diary,) .....</i>	<i>23</i>
<i>Obrázok 4- Arboloo (SSWM, 2020) .....</i>	<i>45</i>
<i>Obrázok 6 - TrapBag bariéra použitá pri povodniach (TrapBag, 2021).....</i>	<i>47</i>
<i>Obrázok 5- Lego tehly (Unicef).....</i>	<i>47</i>
<i>Obrázok 7- Concrete Canvas shelter, rozmery (CC shelter) .....</i>	<i>47</i>
<i>Obrázok 8- „Od kolisky ku kolíske“ (EPLCA, 2014).....</i>	<i>51</i>

Zoznam použitých skratiek

AIDF	Aid and International development forum
ENVIRODM	Environment and disaster management
EEC	Environmental emergencies centre
EHA	Environment and humanitarian action
EOC	Emergency operations center
EPLCA	European Platform on Life Cycle Assessment
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
IASC	Inter-Agency Standing Committee
ICRC	International Committee of the Red Cross
IFRC	International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies
IRM	Integrated risk management
ISDR	International Strategy for Disaster Reduction
NEAT+	The Nexus Environmental Assessment Tool
NGI	The Norwegian Geotechnical Institute
OCHA	The United Nations Organization for Coordination of Humanitarian Aid
OSN	Organizácia spojených národov
UNDP	United Nations Development Programme
UNDRR	United Nations Office for Disaster Risk Reduction
UNEP	The United Nations Environmental Programme
UNHCR	The UN Refugee Agency
USAID	US Agency for International Development
SSWM	Sustainable Sanitation, Water Management & Agriculture

Zoznam použitých zdrojov

80,000 Hours: How to make a difference with your career. Copyright © 2021 [cit. 12.02.2021].
Dostupné z: <https://80000hours.org/articles/harmful-career/#negative-impact-is-unavoidable>

About - EECentre. Home - EECentre [online]. Copyright © 2021 EECentre [cit. 10.02.2021].
Dostupné z: <https://www.eecentre.org/about/>

About - EHA Connect. EHA Connect - Connecting Environment and Humanitarian Action [online].
Copyright © 2021 EHA Connect [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.ehaconnect.org/about/>

About Us - plasticpreneur. plasticpreneur by doing circular - plastic recycling solutions [online].
Copyright © All rights reserved. Dostupné z: <https://plasticpreneur.com/about/>

Act Now, Save Later: new UN social media campaign launched | UNDP- United Nations
Development Programme [online]. Copyright © [cit. 09.02.2021]. Dostupné z:
<https://www.undp.org/content/undp/en/home/presscenter/articles/2012/07/02/act-now-save-later-new-un-social-media-campaign-launched-.html>

ALEXANDER, Rajan. Tsunami: build back better: mantra aside, an aid gone wrong story. A
Livelihood Sector Review. Bangalore, India: Development Consultancy Group, 2006.

ALEXANDER, David. Book Abstract: How to Write an Emergency Plan by David Alexander;
Reproduced by Permission. *Health in Emergencies and Disasters*, 2016, 1.4: 215-224.

All in Diary - PHAPInformation and Resources | . All in Diary - PHAP [online]. Dostupné z:
<http://allindiary.org/information-and-resources/>

Automated Fuel Management System | 2021. Chevin Fleet. [online]. Copyright © [cit. 20.01.2021].
Dostupné z: <https://www.chevinfleet.com/gb/solutions/fleet-fuel-management-system/>

Black carbon | Climate & Clean Air Coalition. [online]. Dostupné z:
<https://www.ccacoalition.org/en/slcsps/black-carbon>

CC Shelters - Concrete Canvas®. Erosion Control - Concrete Canvas® [online]. Dostupné z:
<https://www.concretcanvas.com/cc-shelters/>

Clean Cooking Alliance. 2020. About. [online] Dostupné z:
<https://www.cleancookingalliance.org/about/>

Clean Fleet Toolkit. 2018. Clean Fleet Toolkit [online]. Dostupné z:
<https://cleanfleet.fleetforum.org/index>

CLAYTON, Soplíe. Scuba rice: breeding flood tolerance into Asia's local mega rice varieties. International Rice Research Institute, 2010, 1-6.

CLUSTER, Logisites. Logistics operational guide (LOG). Global Logistics Cluster Support Cell & World Food Programme., 2011, 10.

CombatConcrete – Inflatable Concrete Canvas Shelters. CombatConcrete – Inflatable Concrete Canvas Shelters [online]. Copyright © Copyright. Dostupné z: <https://combatconcrete.com/>

Commercial Wastewater Treatment Solutions from Ecosphere Technologies [online]. Dostupné z:
<https://www.ecospheretech.com/environmental-engineering-technologies/powercube#step-3>

CRAVIOTO, Alejandro, et al. Final report of the independent panel of experts on the cholera outbreak in Haiti. In: Final Report of the Independent Panel of Experts on the Cholera Outbreak in Haiti. 2011. s. 32

CZECH, Brian. The imperative of steady state economics for wild animal welfare. Ignoring Nature No More; Bekoff, M., Ed.; The University of Chicago Press: Chicago, IL, USA, 2013, 171-182.

Disaster Risk | PreventionWeb.net. [online]. 2020. Dostupné z:
<https://www.preventionweb.net/disaster-risk/risk/disaster-risk/>

EcoZoom. 2014. Portable Wood Burning Cook Stoves | Rocket Stove Cooking - Ecozoom. [online] Dostupné z: <https://ecozoom.com/>

Effects | Facts – Climate Change: Vital Signs of the Planet. [online]. Dostupné z:
<https://climate.nasa.gov/effects/>

Environment and Disaster Management. Environment and Disaster Management [online]. Copyright © 2018 World Wildlife Fund [cit. 01.11.2020]. Dostupné z: <https://envirodm.org/green-recovery>

Environment and Disaster Management. Environment and Disaster Management [online]. 2016. Copyright © 2021 World Wildlife Fund [cit. 09.02.2021]. Dostupné z: <https://envirodm.org/flood-management>

Environment and Disaster Management [online]. Dostupné z: https://envirodm.org/cms/wp-content/uploads/2017/10/Disaster-Recovery-and-Reconstruction-Recs_Caribbean_Oct-2017.pdf

Envirosan, Sanitation Systems Manufacturer & Supplier, South Africa : Envirosan. Envirosan, Eco Friendly Sanitation Systems : Envirosan [online]. Copyright © 2021 Envirosan [cit. 03.01.2021]. Dostupné z: <https://envirosan.co.za/about-us/>

EPLCA. 2014. Welcome to the European Platform on Life Cycle Assessment. European Commission Joint Research Centre. [Online] Dostupné z: <http://eplca.jrc.ec.europa.eu>

ERICKSON, CHRISTINA L. Environmental Degradation and Preservation. Handbook of International Social Work, 2012, 184-9.

Ethiopia - A Green Refugee Camp - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2021 Google LLC Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=RbkTM3uYtS0&ab_channel=AustraliaforUNHCR

FAO.org. 2015. Agroforestry.[online] Available at: <http://www.fao.org/forestry/agroforestry/80338/en/>

Flood Protection, Erosion Control, Water Barriers & More | TrapBag [online]. Copyright © 2021 TrapBag.. Dostupné z: <https://trapbag.com>

INTEGRATING CRITICAL ENVIRONMENTAL ISSUES INTO WASH CLUSTER ACTIVITIES. 2013. Care International, str. 9-11. Dostupné z: https://postconflict.unep.ch/humanitarianaction/documents/02_11-01.pdf

GABLEHOUSE, Timothy; SUIKKANEN, Johanna. APELL as a Technique for Community Preparedness Planning and Evaluation of the Planning Process. Planet@ Risk, 2015, 3.1.

Global Health – Sure Chill. Sure Chill® | Refrigeration & Cooling Technology [online]. Dostupné z: <http://www.surechill.com/sectors/global-health/>

Green Response - International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. 2019 [online]. Dostupné z: <https://media.ifrc.org/ifrc/green-response/>

Greywater Reuse - Greywater Action. 2017. Greywater Action - For a sustainable water culture [online]. Dostupné z: <https://greywateraction.org/greywater-reuse/>

GUTIERREZ, Roger, 2013. European Universities on Professionalization on Humanitarian Action. In: *The State of Art of Humanitarian Action* [online].2013 [cit. 2020-01-14]. Dostupné z: <http://euhap.eu/upload/2014/09/the-state-of-art-of-humanitarian-action-2013.pdf>

HAMPSON, David; BATAY-AN, Ava Sharon; BACUDO, Imelda Dada. Mainstreaming the Environment into Humanitarian Response. Environmental Resources Management Limited, 2007.

HAUER, Moritz. The Sidelined Cross-Cutting Issue: Mainstreaming Environment into the Water, Sanitation, and Hygiene (WASH) Cluster. 2017.

Home - EECentre. Home - EECentre [online]. Copyright © 2021 EECentre [cit. 03.01.2021]. Dostupné z: <https://www.eecentre.org/>

HRP Guidance annex - Environment marker | Assessments Registry. Home | Assessments Registry [online]. Dostupné z: <https://assessments.hpc.tools/km/hrp-guidance-annex-environment-marker>

Humanitárne projekty – SlovakAid. SlovakAid – Len ďalšia WordPress stránka [online]. Dostupné z: <https://slovakaid.sk/humanitarne-projekty/>

Chan, Selina. Carbon footprint of humanitarian shelter: A case study of relief and construction materials used in Haiti. 2014. Phd thesis. University of Cardiff.

Innovasjon Norge.no. 2020. Plastic In Refugee Settings: From Waste To Value. [online] Dostupné z: <https://www.innovasjon Norge.no/no/subsites/hipnorway/innovation-projects2/plastic-in-refugee-settings-from-waste-to-resource/>

Integrated Risk Management explained - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2021 Google LLC [cit. 10.02.2021]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=JAWJmmmlhO0&feature=youtu.be&ab_channel=PartnersforResilience

INTER-AGENCY STANDING COMMITTEE. IASC Reference Module for the Implementation of the Humanitarian Programme Cycle.”. 2015.

IrishAid - Department of Foreign Affairs [online]. 2007, Copyright ©. Dostupné z: <https://www.irishaid.ie/media/irishaid/allwebsitemedia/20newsandpublications/publicationpdfsenglish/environment-keysheet-12-humanitarian-assistance.pdf?fbclid=IwAR0WpxANGvLPoXrMwYB6f3KvIIogbXjS6uWcHZGenkLvQzZHYgTkWYXrLzM>

KELLY, Charles. Including the environment in humanitarian assistance. *Humanitarian Exchange*, 2004, 27: 39-42.

KELLY, Charles. Guidelines for rapid environmental impact assessment in disasters. Benfield Hazard Research Centre, University of London, 2005.

KELLY, Charles. Mainstreaming environment into humanitarian interventions: a synopsis of key organisations, literature and experience. *DFID, UK*, 2013.

Kenya: Can a refugee camp recycling project improve livelihoods? | ICRC. International Committee of the Red Cross [online]. Copyright © ICRC. Dostupné z: <https://www.icrc.org/en/document/kenya-dadaab-refugee-camp-recycle-plastic-income-livelihoods>

KUIKEL, Jagadish Chandra, et al. Building back safer and greener: A guide to sound environmental practices for disaster recovery in Nepal. 2017.

Nrsrelief.com. 2021. About Us. Dostupné z: <https://www.nrsrelief.com/about-us/>

OCHA, O., 2010. on Message: Humanitarian Principles. New York.

OCHA, 2007. Appeal for Building Global Humanitarian Response Capacity. Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, New York. Dostupné z: <http://ochaonline.un.org/HUMANITARIANAPPEAL/webpage.asp?Page=1566>.

OCHA, U. N. Global Humanitarian Overview 2020. UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs: Geneva, 2019.

Overview.[online]. Copyright © 2016 Good Humanitarian Donorship [cit. 06.01.2021]. Dostupné z: <https://www.ghdinitiative.org/ghd/gns/principles-good-practice-of-ghd/principles-good-practice-ghd.html>

PAQUET, Paul C., et al. Wildlife conservation and animal welfare: two sides of the same coin. *Animal Welfare*, 2010, 19.2: 177-190.

Partnersforresilience.nl. 2021. About Us - Partners For Resilience. [online] Dostupné z: <https://www.partnersforresilience.nl/en/about-us>

Plastic Pollution - Our World in Data. Our World in Data [online]. Dostupné z: https://ourworldindata.org/plastic-pollution?utm_source=newsletter

Plastic waste in refugee camps may turn into building materials. 2019. Forside [online]. Dostupné z: <https://www.ngi.no/eng/News/NGI-News/Plastic-waste-in-refugee-camps-may-turn-into-building-materials>

Preparedness | 2020 UNDRR. Home | UNDRR [online]. Copyright © UNDRR. Dostupné z: <https://www.undrr.org/terminology/preparedness>

PRINCOVÁ, Květoslava, 2012. *Úvod do zahraniční pomoci s důrazem na etiku jejího poskytování*. Olomouc: CARITAS - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 5 s.. ISBN 978-80-87623-04-6.

PRINCOVÁ, Květoslava. *Dvojití riziko v humanitární pomoci*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2014.

Public Awareness and Public Education for Disaster Risk Reduction "PAPE" - IFRC.2016. Document Moved [online]. Dostupné z: <https://www.ifrc.org/en/what-we-do/disaster-management/preparing-for-disaster/risk-reduction/public-awareness-and-public-education-for-disaster-risk-reduction-pape/>

Reforestation through cutting edge techniques. Forsiden - Innovasjon Norge [online]. Dostupné z: <https://www.innovasjon Norge.no/no/subsites/hipnorway/innovation-projects2/reforestation-through-cutting-edge-techniques/>

ReliefWeb - Informing humanitarians worldwide [online]. Copyright ©UNOCHA [cit. 05.02.2021]. Dostupné z: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/GHO2021_EN.pdf

ReliefWeb - Informing humanitarians worldwide [online]. Dostupné z: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/sudan_hf_2016_environment_marker_and_guidance_note_0.pdf

SINGH, Simron Jit; FISCHER-KOWALSKI, Marina; HAAS, Willibald. Humanitarian aid and Ecological Consequences The Nicobar Islands as a case of 'complex disaster'. 2009.

Sustainability - Life-bed. Life-Bed - Life-bed [online]. Copyright © 2014 [cit. 03.01.2021]. Dostupné z: <https://life-bed.com/sustainability/?lang=en>

Solutions That Are Saving Lives in Humanitarian Response | Disaster relief | Aid & International Development Forum (AIDF) . [online]. Copyright 2020 Dostupné z: <http://www.aidforum.org/topics/disaster-relief/top-solutions-that-are-saving-lives-in-humanitarian-response/?fbclid=IwAR2ZAlniVgG3E2hFrq2xoucNxVAIXsR5p3d6gmednewOgPmp4FSAKw7Nf-c>

Sucuri WebSite Firewall. Sucuri WebSite Firewall [online]. Copyright © 2019 Sucuri Inc. All rights reserved. Dostupné z: <https://www.humanitarianleadershipacademy.org/about/>

Summary of Environment in Humanitarian Action. Kaya [online]. Dostupné z: <https://kayaconnect.org/course/info.php?id=1921>

SPHERE ASSOCIATION, et al. (ed.). Sphere Handbook: Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response. PRACTICAL ACTION, 2018.

Surgical Equipment | Eniware Portable Sterilization. Surgical Equipment | Eniware Portable Sterilization [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.eniwaresterile.com/>

The Flash Environmental Assessment Tool (FEAT) 2.0 - EECentre. Home - EECentre [online].
Copyright © 2021 EECentre [cit. 09.02.2021]. Dostupné z: <https://www.eecentre.org/resources/feat/>

The Humanitarian Programme Cycle | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory [online]. Dostupné z: <https://www.ochaopt.org/hpc>

The Joint Initiative - the Coordination of Assessments for Environment in Humanitarian Action - EECentre. Home - EECentre [online]. Copyright © 2021 EECentre [cit. 10.02.2021]. Dostupné z: <https://www.eecentre.org/2017/01/01/the-joint-initiative/>

The Nexus Environmental Assessment Tool (NEAT+) - EECentre. Home - EECentre [online].
Copyright © 2021 EECentre [cit. 09.02.2021]. Dostupné z: <https://www.eecentre.org/resources/neat/>

THE SPHERE PROJECT, 2011. Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response. In: The Sphere Handbook [online].2011 Dostupné z: <http://www.spherehandbook.org>

THOMAS, Amanda; URQUHART, Angus. Global humanitarian assistance report 2020. Development Initiatives, 2020.

TÜRK, Volker, et al. UNHCR, the environment & climate change. Geneva: UNHCR, 2015.

UN Environment Document Repository Home [online]. Copyright ©. Dostupné z: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/17459/Humanitarian_Env_IASC_leaflet.pdf?sequence=1&isAllowed=y&fbclid=IwAR0II1v5R4MTNU7aSDRQGI-12jC6SgAppuMjSxjUPXN7ffQVWKZOE0XNx1w

UN Environment. 2018. Ten Tips On How Humanitarian Actors Can Protect The Environment. [online] Dostupné z: <https://www.unenvironment.org/news-and-stories/story/ten-tips-how-humanitarian-actors-can-protect-environment>

UNEP/OCHA Environment Unit. (2014). Environment and Humanitarian Action: Increasing Effectiveness, Sustainability and Accountability. Joint UNEP/OCHA Environment Unit.

UNEP - UN Environment Programme. n.d. Greening The Blue Helmets. [online] Dostupné z: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/disasters-conflicts/what-we-do/preparedness-and-response/greening-blue-helmets>

UNEP - UN Environment Programme. 2021. Environmental Sustainability Of Humanitarian Action. [online] Dostupné z: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/disasters-conflicts/what-we-do/preparedness-and-response/environmental>

UNICEF's Clever LEGO-Inspired Bricks Provide Food, Water, and Shelter to Disaster Victims. Inhabitat | Design For a Better World! [online]. Dostupné z: <https://inhabitat.com/unicefs-amazing-lego-inspired-bricks-carry-food-and-water-to-disaster-victims/>

UNITED NATIONS INTERNATIONAL STRATEGY FOR DISASTER REDUCTION. UNISDR terminology on disaster risk reduction. 2009.

UNHCR. 2001. Caring for Refugees, Caring for the Environment. UNHCR, Geneva

VAN DIJK, S., et al. FEAT-Flash Environmental Assessment Tool to identify acute environmental risks following disasters. The tool, the explanation and a case study. RIVM rapport 609000001, 2009.

Wakati: Prototyping and Printing to Preserve Produce | Materialise - Innovators you can count on. Materialise | 3D Printing Innovators [online]. Copyright © Copyright Materialise Dostupné z: <https://www.materialise.com/en/blog/wakati-prototyping-and-printing-to-preserve-produce>

WEINTHAL, Erika; TROELL, Jessica J.; NAKAYAMA, Mikiyasu (ed.). Water and post-conflict peacebuilding. Routledge, 2014.